Irina Oberländer-Târnoveanu

Un Viitor pentru Trecut

Ghid de bună practică pentru păstrarea patrimoniului cultural

cIMeC

Fundația concept
centru de proiecte și politici culturale

www.cimec.ro

Irina Oberländer-Târnoveanu

Un Viitor pentru Trecut

Ghid de bună practică

pentru păstrarea patrimoniului cultural

cIMeC 2002

Această publicație apare cu sprijinul Fundației CONCEPT, în cadrul Programului Regional de Artă şi Cultură, componenta "Politici Culturale - Dezvoltare şi implementare" al rețelei Fundațiilor pentru o Societate Deschisă,
în cadrul proiectului “Patrimoniu cultural – Comunitate – Cetățean” (2002)

www.cimec.ro

© Irina Oberländer-Târnoveanu şi cIMeC 2002

Fotografii: **Irina Oberländer-Târnoveanu**

Coperta: Vasile Andrei

Tehnoredactare: Vasile Andrei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU, Irina
Un Viitor pentru Trecut : ghid de bună practică pentru păstrarea patrimoniului cultural / Irina Oberländer-Târnoveanu. - Bucureşti: Editura CIMEC, 2002
Bibliogr.
ISBN 973-85887-8-2

7.025.3:008(498)

Editat de cIMeC - Institutul de Memorie Culturală

Bucureşti, Piața Presei Libere 1, C.P. 33-90

Tel./ fax: 224.37.42, e-mail: cimec@cimec.ro

http:// www.cimec.ro

ISBN 973-85887-8-2

Irina Oberländer-Târnoveanu
Un viitor pentru trecut. Ghid de bună practică pentru protejarea patrimoniului cultural.
CIMEC 2002. Ediție digitală 2009.

Ghidul pune la dispoziția celor care au atribuții în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural, dar şi al celor, mult mai numeroşi, care vin în contact cu bunurile de patrimoniu, informații utile, practice, care să le servească în viața de toate zilele: textele celor patru legi speciale privind protecția patrimoniului cultural; întrebări şi răspunsuri privind probleme şi situații frecvente, în care trebuie să ştim rapid şi concret ce trebuie să facem, conform legii; informații practice privind prevenirea şi limitarea efectelor dezastrelor asupra patrimoniului cultural; o bibliografie accesibilă, un glosar de termeni de specialitate şi ilustrații.

Notă la ediția digitală 2009

Deoarece tirajul cărții este epuizat, ne-am gândit la o ediție digitală, în care am operat doar minime modificări care să aducă informația la zi. Astfel, am actualizat trimiterile la legislația de patrimoniu, am eliminat referințele la articole din legi şi am actualizat, acolo unde a fost cazul, adresele web. Am eliminat anexa cu textele legilor aşa cum erau la data publicării cărții pentru că acum se pot găsi pe Internet ultimele versiuni şi toate modificările viitoare. De la apariția cărții a fost publicată în Monitorul Oficial Lista Monumentelor Istorice (2004), iar Baza de date a bunurilor culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național (http://clasate.cimec.ro) şi Repertoriul Arheologic Național (http://ran.cimec.ro) sunt accesibile pe Internet, ca şi Harta digitală a patrimoniului cultural din România (http://map.cimec.ro).

Irina Oberländer-Târnoveanu
irina@cimec.ro

Cuprins

Introducere _____ 7
Cui se adresează acest ghid _____ 7
Proiectul "Patrimoniu cultural - comunitate - cetățean" - un proiect deschis _____ 8
1. Protejarea patrimoniului cultural. Întrebări şi răspunsuri _____ 9
Ce este patrimoniul cultural? _____ 9
De ce este patrimoniul cultural o resursă limitată? _____ 9
Ce înțelegem prin protecția patrimoniului cultural? _____ 10
De ce are nevoie de protecție patrimoniul cultural? _____ 10
Cât de vechi trebuie să fie un bun cultural mobil sau imobil pentru a fi de interes pentru patrimoniul cultural național? _____ 12
Ce aliați putem avea pentru ocrotirea patrimoniului? _____ 13
Ce surse de finanțare pot fi folosite pentru protecția patrimoniului? _____ 13
2. Legislația specială de protejare a patrimoniului cultural _____ 17
Cadrul legislativ _____ 17
2.1 Monumentele istorice _____ 18
Ce sunt monumentele istorice? _____ 18
Care sunt criteriile pentru ca o construcție să fie declarată monument istoric? _____ 19
Cine stabileşte calitatea de monument istoric? _____ 19
Cum pot să aflu care sunt monumentele istorice din localitatea mea? _____ 19
Ce înseamnă zona de protecție a unui monument istoric şi de ce este necesară? _____ 19
De ce este necesar însemnul de monument istoric şi cine îl pune? _____ 20
Cui semnalez deteriorarea, intervenția ilegală asupra unui monument istoric? _____ 20
Cum pot să propun înscrierea unei construcții în Lista monumentelor istorice ? _____ 20
Ce obligații şi drepturi are proprietarul unui monument istoric? _____ 20
Ce se înțelege prin intervenții asupra unui monument istoric? _____ 20
Ce obligații are primarul localității față de monumentele istorice ? _____ 21
Ce liste oficiale au existat de-a lungul timpului pentru protecția monumentelor istorice? _____ 22
Ce este proiectul Listei Monumentelor Istorice? _____ 22
2.2 Patrimoniul arheologic _____ 25
Ce este patrimoniul arheologic? _____ 25

www.cimec.ro

Ce trebuie făcut în cazul unei descoperiri arheologice întâmplătoare? 25
Dacă descoperirile întâmplătoare au apărut pe un şantier de construcții autorizat în prealabil, ce se întâmplă? 26
Ce obligații au investitorii în construcții? 26
Ce înseamnă instituirea regimului de protecție? 26
Cine are dreptul să facă o săpătură arheologică? 26
Ce înseamnă descărcarea de sarcină arheologică? 26
Poate un proprietar de teren să împiedice accesul arheologilor la sit? Are dreptul la despăgubiri în cazul efectuării unor săpături pe terenul lui? 26
Care sunt atribuțiile primarului localității în domeniul protejării patrimoniului arheologic? 27
Cine are dreptul să folosească detectoare de metale? 28
Ce lucrări au nevoie de aprobare în cazul unui sit sau monument arheologic? 28
Lucrările agricole curente în zona unui sit arheologic au nevoie de aprobare? 28
Ce este Repertoriul Arheologic Național (RAN)? 29
2.3 Patrimoniul cultural mobil 30
Ce sunt bunurile culturale mobile? 30
Ce sunt bunurile culturale mobile susceptibile de clasare? 31
Ce bunuri nu intră în categoria bunurilor culturale mobile susceptibile de a fi clasate ? 31
Ce înseamnă patrimoniul cultural național mobil? 31
Legea se aplică şi pentru bunurile din patrimoniul privat? 32
Ce înseamnă clasarea unui bun cultural în patrimoniul național? 32
Ce drepturi şi obligații au proprietarii de bunuri culturale clasate? 33
Cum pot să aflu dacă dețin un bun susceptibil de clasare? 33
În ce cazuri se inițiază din oficiu procedura de clasare pentru bunuri aflate la o persoană privată? 34
Dacă bunul nu a fost clasat în patrimoniul cultural național se poate reveni asupra deciziei? 34
Dacă un bun clasat a fost distrus (de exemplu într-un incendiu sau cutremur), pot cere declasarea lui? 34
Ce efect are declasarea? 34
Ce înseamnă obligația proprietarului sau administratorului titlului de proprietate de a proteja bunurile culturale mobile? 35
Dar dacă nu am bani pentru costul restaurării unui bun de patrimoniu pe care îl dețin? 35
Ce obligații au persoanele care realizează copii, mulaje, tiraje postume sau facsimile după bunuri clasate? 35
Operele creatorilor în viață pot fi clasate sau restricționate la scoaterea din țară? 35
Ce este inventarul bunurilor culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național? 36
Ce este inventarul patrimoniului cultural local? 36
Ce înseamnă evidența colecțiilor de patrimoniu cultural mobil? 36
De ce avem nevoie de evidența colecțiilor? 36
Care sunt principiile de bază pentru evidența colecțiilor? 37
Cum combatem traficul ilicit cu bunuri culturale? 37
2.4 Zonele protejate 40
Ce sunt zonele protejate? 40
Cine delimitează zonele protejate prevăzute în anexa la lege? 40

Cine avizează şi aprobă lucrări în zone protejate? 40
Cine finanțează lucrările în zone protejate? 41
Ce este zona de protecție a monumentelor istorice ? 41
3. Prevenirea şi limitarea urmărilor dezastrelor 42
Măsuri preventive: planul de acțiune în cazuri de dezastre 42
1. Cine răspunde? 42
2. Identificarea riscurilor 42
3. Limitarea riscurilor 44
4. Măsuri generale prealabile 44
5. Priorități în caz de dezastru 46
Inundațiile: măsuri de salvare a bunurilor culturale 47
1. Măsuri preventive împotriva inundațiilor 47
2. Ce facem după o inundație: măsuri de salvare a bunurilor culturale 47
3. Metode de uscare 48
4. Clădiri istorice afectate de inundații 48
4.1. Documentarea şi evaluarea stricăciunilor 48
4.2. Stabilizarea structurii 49
4.3. Uscarea şi aerisirea 49
5. Fotografiile 50
5.1. Uscarea la aer 50
6. Diapozitivele 50
Dezastre provocate de agenți biologici 51
Mucegaiul 51
1. Ce este mucegaiul ? 51
2. De ce se formează mucegai? 51
3. Principii de bază pentru intervenția împotriva mucegaiului 51
4. Ce trebuie să faceți împotriva mucegaiului? 52
5. Alte măsuri preventive împotriva mucegaiului 52
Rozătoarele şi insectele 53
Prevenirea furturilor şi a vandalismului 54
Incendiile 54
1. Cum apare şi se dezvoltă focul? 54
2. Care sunt consecințele incendiului? 55
Cutremurele 58
Prevenirea şi limitarea efectelor cutremurelor asupra bunurilor culturale 58
Măsuri de verificare şi protejarea a monumentelor istorice după un cutremur 58
1. Inspectarea obiectivelor de patrimoniu pentru constatarea pagubelor 58
2. Asigurarea pazei şi evacuarea 59
3. Acoperirea temporară 60
4. Măsuri pentru protejarea bunurilor culturale mobile în caz de cutremur 60
Renovarea clădirilor vechi 61
2. Protejarea bunurilor culturale mobile în timpul unei renovări 61
4. Rețeaua de păstrare şi protecție a patrimoniului cultural 63
Întrebări pentru profesor 64

Întrebări pentru primar _____ 64
Întrebări pentru arheolog, arhitect, istoric de artă, etnograf _____ 64
Întrebări pentru lucrătorul vamal _____ 64
Întrebări pentru polițist _____ 64
Întrebări pentru cetățean, pentru membrii comunității locale _____ 65
Bibliografie accesibilă _____ 66
Patrimoniu cultural _____ 66
Legislație _____ 67
Adrese Web _____ 67
Glosar _____ 68

INTRODUCERE

Cui se adresează acest ghid

Acest ghid s-a născut din dorința de a pune la dispoziția celor care au atribuții în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural, dar şi al celor, mult mai numeroşi, care vin în contact cu bunurile de patrimoniu, informații utile, practice, care să le servească în viața de toate zilele. Am dorit să adunăm la un loc textele legilor speciale privind protecția patrimoniului cultural; să extragem din acestea şi să explicăm probleme şi situații frecvente, în care trebuie să ştim rapid şi concret ce trebuie să facem, conform legii. Am considerat util să oferim informații practice privind prevenirea şi limitarea efectelor dezastrelor asupra patrimoniului cultural. Am mai adunat adrese utile ale acelor organizații care se ocupă de protecția patrimoniului, o bibliografie accesibilă, un glosar de termeni de specialitate care apar în legislație. Textele integrale ale legilor speciale sunt date în anexe. Am făcut câteva sugestii privind sursele de finanțare ale activităților legate de bunurile culturale şi importanța unei rețele de protecție a patrimoniului.

Am căutat să răspundem astfel unei cerințe exprimate adesea în întâlnirile noastre cu oamenii din muzee şi direcții județene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național, dar şi cu alte persoane - primari, consilieri locali şi județeni, polițişti, lucrători vamali, colecționari, profesori, custozi şi supraveghetori, studenți şi masteranzi, dar şi oameni obişnuiți. Aceştia nu au totdeauna cunoştințe de specialitate, nu au adesea nici timp să se documenteze, nici experiență practică, dar vin în contact cu patrimoniul cultural, trebuie să ia decizii, să controleze, să rezolve probleme concrete, să aplice legea, să răspundă unor întrebări a căror rezolvare nu aşteaptă. Iar când nu se descurcă, trebuie să ştie unde şi cui să se adreseze. Acest gen de informații - ce spune legea, ce trebuie să facă imediat şi pe cine să cheme sau să întrebe mai departe - le trebuia la îndemână, într-un ghid, care să nu fie prea stufos ci dimpotrivă, uşor de consultat.

Pentru un studiu serios şi aprofundat asupra problematicii patrimoniului cultural există numeroase cărți şi reviste de specialitate. Majoritatea sunt adresate specialiştilor în domeniu, apar în tiraje mici şi sunt greu de găsit. Actele legislative sunt publicate în colecția Monitorul Oficial. Aceasta nu este întotdeauna la îndemâna celor interesați în a afla informațiile necesare pentru a lua o decizie corectă. De aceea, am considerat util să realizăm acest ghid de bună practică, menit să servească celor care trebuie să aplice legislația în vigoare şi celor care au doar de a face cu patrimoniul cultural.

Ghidul de față este o modestă încercare, şi suntem primii conştienți de limitele lui. Nici nouă nu ne-a fost uşor să găsim informația potrivită, să sintetizăm sau să explicăm anumite noțiuni, cu toată experiența pe care o avem. De aceea, am creat şi un sit Web pentru patrimoniul cultural, unde informația va putea fi actualizată, completată, corectată şi îmbunătățită în timp. Adresa sitului Web este:

http://www.cimec.ro/

Proiectul "Patrimoniu cultural - comunitate - cetățean" - un proiect deschis

Ghidul de bună practică este realizat în cadrul proiectului Institutului de Memorie Culturală cu tema "Patrimoniu cultural - comunitate - cetățean", proiect cofinanțat în anul 2002 de Fundația CONCEPT, în cadrul Programului Regional de Artă şi Cultură, componenta "Politici Culturale - Dezvoltare şi implementare" al rețelei Fundațiilor pentru o Societate Deschisă. Înțelegerea şi sprijinul financiar pe care l-am primit au fost esențiale în ducerea la capăt a gândului nostru.

Scopul proiectului "Patrimoniu cultural - comunitate - cetățean" este de a sprijini persoanele care au atribuții în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural, autoritățile locale şi cetățenii să înțeleagă mai bine şi să aplice legile româneşti adoptate relativ recent pentru protecția patrimoniului cultural mobil şi imobil.

Intenția noastră s-a concretizat printr-o serioasă documentare teoretică asupra problematicii protecției patrimoniului cultural, la noi şi în lume, dar şi documentare practică legată de aplicarea legislației de protecție a patrimoniului cultural din România. Am avut întâlniri cu cei care lucrează în domeniul patrimoniului, ne-am informat asupra situațiilor cu care se confruntă şi am căutat să ne dăm seama cu ce putem sa-i ajutăm. Din acest dialog s-a conturat sumarul ghidului şi tematica seminarului informativ cu această problematică, ținut la Bucureşti, pe 28 - 29 noiembrie 2002. De asemenea am proiectat şi realizat un sit Web de diseminare a informațiilor, care să rămână deschis dialogului, întrebărilor, completărilor - cât mai mult timp şi, în orice caz, cât timp se dovedeşte util. Vom continua să ținem la zi situl Web "Patrimoniul cultural" şi după încheierea proiectului. Aceste inițiative vin, sperăm, în sprijinul instituțiilor care lucrează în domeniul ocrotirii patrimoniului, care au nevoie să se bizuie pe o mai activă implicare a administrației locale şi a cetățenilor în cunoaşterea şi păstrarea moştenirii culturale.

Mulțumim colegilor de la Institutul de Memorie Culturală, mai vechi sau mai noi, implicați în diverse proiecte legate de evidența, documentarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural. Ei au venit cu tolba de întrebări şi probleme din teren, ei ne-au făcut sugestii utile. Sperăm să nu obosească în a găsi soluții şi a-i convinge şi pe alții să le găsească.

În condiții nu prea uşoare, în care ni se spune mereu că altele sunt prioritățile, noi, cei care lucrăm în domeniul patrimoniului, avem nevoie de cât mai mulți alături de noi. Pentru că nu se poate concepe un viitor bogat şi demn fără o moştenire culturală pe măsură. Un viitor pentru trecutul nostru înseamnă un viitor şi pentru noi.

1. Ruinele conacului Cantacuzino (1680-1690), Filipeştii de Pădure, jud. Prahova. Când îl vom restaura?

1 Protejarea patrimoniului cultural. Întrebări şi răspunsuri

Ce este patrimoniul cultural?

Legile speciale enumeră pe larg categoriile de bunuri care fac parte din patrimoniul cultural. Pe scurt, patrimoniul cultural este alcătuit din *patrimoniu tangibil*, adică material (bunuri culturale mobile, bunuri culturale imobile - monumente, ansambluri, situri şi peisaj cultural) şi *patrimoniu intangibil* (credințe, obiceiuri, muzică, dansuri, folclor oral). Noi ne vom referi cu precădere la păstrarea patrimoniului tangibil.

Patrimoniul poate, deci, include:

- rezervații naturale;
- peisaj cultural (aşezări, drumuri, amenajări agricole);
- clădiri (case, edificii de cult, gări, şcoli, spitale, hanuri, conace, castele);
- centre istorice ale localităților (cu străzi, piețe, fronturi de case);
- cimitire;
- vestigii arheologice (ruine, movile, fortificații, urme materiale ale unor culturi şi civilizații aflate în sol sau sub apă);
- instalații tehnice (mori, ateliere, fabrici, sonde);
- bunuri culturale mobile (obiecte, cărți, documente, arhive, specimene naturale);
- patrimoniu subacvatic (epave, foste aşezări sau edificii acoperite de ape);
- patrimoniu oral (folclor, toponime, limbă, tradiții, obiceiuri, meşteşuguri).

Urmele trecutului pot fi vizibile ca ruine la suprafața solului sau îngropate; pot fi aşezări, cimitire, construcții, pietre de hotar, amenajări ale terenului, drumuri, exploatări miniere, cuptoare şi exploatări industriale, sisteme de apărare din preistorie până în sec. XX - tranşee, şanțuri, valuri, incinte, fortărețe, fortificații, ferme, conace şi castele, mănăstiri şi biserici, case, şcoli, gări, peşteri, cruci, statui, locuri tradiționale de adunare sau serbări, chioşcuri, baraje, canale, poduri; colecții de bunuri şi amintiri de familie. Patrimoniul cultural este o moştenire pe care trebuie să o meritām.

De ce este patrimoniul cultural o resursă limitată?

Pentru că, odată distrus din neglijență, prostie, lăcomie sau curiozitate, el dispare pentru totdeauna, ca speciile naturale. Asemănările dintre dramele diminuării şi dispariției unor specii şi cele ale bunurilor culturale sunt mai mari decât credem. Amânarea măsurilor de protecție pentru viitor, când vom avea mai mulți bani şi vom putea restaura ce se distruge astăzi, este o iluzie. Nici o restaurare nu poate face minuni. Conservarea bunurilor culturale oricum nu face decât să amâne degradarea ireversibilă produsă de timp.

În trecut s-au produs un număr limitat de bunuri culturale. Dintre acestea, oricum, puține au mai ajuns până la noi. Majoritatea s-au pierdut, au fost refolosite, transformate, distruse etc. Ceea ce nu păstrăm astăzi, acum, se pierde pentru totdeauna.

Ce înțelegem prin protecția patrimoniului cultural?

Protecție înseamnă un ansamblu de măsuri juridice, ştiințifice, tehnice, administrative şi financiare pentru prevenirea pierderii, distrugerii şi degradării patrimoniului cultural. Protejarea curentă este un proces continuu, care include următoarele activități:

- **inventariere şi evidență** (să ştim ce bunuri culturale avem pe teritoriul de care răspundem sau care ne interesează);
- **păstrare şi conservare** (să protejăm bunurile culturale de furt, vandalism, distrugere şi degradare, să prevenim efectele dezastrelor naturale şi sociale);
- **punere în valoare** (culturală, turistică, educațională, ca pe o componentă valoroasă a calității vieții noastre contemporane);
- **comunicare, informare şi popularizare** (să facem să ştie cât mai mulți ce există, ce semnificație are şi de ce trebuie să fie păstrat).

De ce are nevoie de protecție patrimoniul cultural?

Ritmul fără precedent al schimbărilor din ultimele două - trei decenii face ca urmele trecutului să dispară cu o repeziciune nemaiîntâlnită. Acest fapt nu este caracteristic numai societății româneşti. Este o problemă mondială, la care se caută soluții.

Schimbarea tehnicilor agricole, respectiv mecanizarea lucrărilor agricole, desecări, nivelări de terenuri, dezvoltarea infrastructurii de drumuri, căi ferate, industrializarea, exploatarea resurselor naturale (noi mine, cariere, exploatarea lemnului din păduri), creşterea populației, a circulației de bunuri şi persoane au dus la transformări fără precedent. Bunuri culturale care au rezistat mii de ani au dispărut în câteva decenii.

Societățile în tranziție, marcate de sărăcie, de diminuarea resurselor economice şi de scăderea autorității publice sunt şi mai expuse. Patrimoniul cultural este amenințat cu deteriorarea sau pierderea iremediabilă datorită nu doar scurgerii timpului şi progresului societății, dar şi modificărilor rapide economice şi sociale, din ultimii ani, între care:

- schimbări în regimul de proprietate al terenurilor şi al clădirilor; dezindustrializarea, închiderea unor obiective industriale;
- deschiderea granițelor şi creşterea traficului ilicit de bunuri culturale;
- instabilitatea legislativă şi diminuarea capacității de aplicare a legilor - chiar abolirea unei legi în 1990 (Legea 63/1974) şi înlocuirea ei prin măsuri legale incomplete, o nouă legislație de ocrotire a patrimoniului începând să apară abia după zece ani;
- libertatea prost înțeleasă şi îmbogățirea în dauna bunului public.

Lipsa de educație şi de informare a publicului, sărăcia pentru unii sau bogăția acumulată rapid pentru alții şi tentația unor câştiguri imediate - fie prin reutilizarea ca material de construcție a unor monumente în ruină, fie prin vinderea pe nimic a unor bunuri de familie sau prin distrugerea unor clădiri istorice pentru ridicarea unor urâte şi prost integrate în ambient construcții noi - contribuie la pierderea sau distrugerea valorilor artistice, sentimentale şi memoriale create de generațiile trecute. La acestea se adaugă insuficienta dotare a instituțiilor abilitate să protejeze patrimoniul, neimplicarea autorităților locale şi slaba comunicare între persoanele şi organizațiile care ar trebui să colaboreze pentru păstrarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural.

Sărăcia accentuată, mutațiile economice, demografice şi sociale din România în perioada de după 1990 au accentuat lipsa de interes pentru păstrarea vestigiilor trecutului, sacrificarea acestora pentru interese meschine şi câştiguri imediate. Opinia publică este slabă şi neobişnuită să reacționeze sau să se solidarizeze pentru o cauză de acest fel.

Organizațiile neguvernamentale din domeniu au un număr redus de membri şi o capacitate limitată de influențare. Atunci când se bucură de sprijin financiar, ele reuşesc să salveze şi să pună în valoare clădiri istorice ruinate, să dea o nouă viață unor locuri părăsite şi să revitalizeze meserii tradiționale[1]. Alte organizații activează mai ales prin derularea unor simpozioane cu fonduri externe sau se manifestă public prin acțiuni sporadice, de reacție prin mass-media la unele inițiative periculoase pentru integritatea patrimoniului cultural (un exemplu recent este proiectul de amplasare a parcului de distracții Dracula Park, lângă Sighişoara, sit istoric înscris pe Lista Patrimoniului Mondial). Presa semnalează mai tot timpul, tot ca reacție post-factum, distrugeri de patrimoniu, neglijențe şi ilegalități în domeniu, o proastă gestionare a fondurilor existente, atâtea câte sunt, şi neaplicarea sau interpretarea abuzivă a legislației. Reacția autorităților este ca şi inexistentă. De obicei se caută justificări şi se acuză dificultățile tranziției.

Pentru ca legislația să fie aplicată, în primul rând ea trebuie să fie mai bine înțeleasă. Mulți dintre cei care ar trebui să contribuie la depistarea, ocrotirea şi punerea în valoare a patrimoniului nu au o pregătire de specialitate în domeniu. Fără implicarea autorităților locale, a comunităților şi a cetățenilor, adică a celor care au contact zilnic cu patrimoniul, nici o prevedere a legii, oricât de judicioasă nu are şanse de aplicare. Patrimoniul cultural aparține oamenilor care l-au moştenit şi ei trebuie să fie ajutați să-l înțeleagă şi să-l prețuiască.

Avem încă un patrimoniu bogat şi variat. Urmele trecutului sunt deopotrivă repere în peisajul nostru, surse de învățare despre cei care au fost, locuri de recreere şi delectare, care contribuie la calitatea vieții noastre, ca parte integrantă a mediului nostru de viață de la oraşe sau sate.

Patrimoniul cultural va fi amenințat şi în anii următori. Ritmul schimbărilor se va accelera. Păstrarea lui trebuie să fie o preocupare continuă, imediată şi concertată.

2. Castrul roman Arutela lângă mănăstirea Cozia, jud. Vâlcea.

3. Starea panoului informativ de la castrul roman Arutela (vara 2000).

[1] Un bun exemplu este activitatea fundației Pro Patrimonio pentru restaurarea Casei Golescu din Câmpulung Muscel, a palatelor Banffy şi Bonțida din Transilvania, a unei vechi case săseşti de la Viscri, lângă Sighişoara şi asistență pentru restaurarea frescei de la Mănăstirea Voroneț. (vezi şi pagina http://www.radur.demon.co.uk/pro_patrimonio.html).

www.cimec.ro

4. Biserica mănăstirii Cozia (sec. al XIV-lea), jud. Vâlcea.

Cât de vechi trebuie să fie un bun cultural mobil sau imobil pentru a fi de interes pentru patrimoniul cultural național?

În cazul bunurilor culturale mobile, bunurile trebuie să fi aparținut generației bunicilor noştri, adică să fie mai vechi de 50 de ani – pentru unele categorii de bunuri de invenție recentă, cum sunt aparatele de radio - de 75 de ani pentru mijloace de transport, iar pentru celelalte categorii de bunuri, acestea să fie mai vechi de un secol, considerat de la data curentă.

Siturile arheologice trebuie să fie, în general, mai vechi de 100 de ani.

În cazul monumentelor istorice, avem în vedere clădiri mai vechi de 50 de ani (deşi pot fi alese şi construcții mai noi, dacă au o valoare excepțională). Cu cât o clădire este mai veche, cu atât este mai valoroasă, pentru că pe măsura trecerii timpului s-au păstrat puține construcții similare din aceeaşi perioadă.

Foarte veche poate fi considerată o construcție care datează de peste 400 de ani, adică mai veche de anul 1600. La noi acestea sunt foarte puține din cauza specificului țării noastre, situată într-o zonă seismică foarte activă, materialelor de construcții tradiționale puțin rezistente (lemnul) şi deselor războaie şi distrugeri în această zonă aflată la graniță de culturi. Mai îndelung păstrate au fost, în general, construcțiile cu un grad de interes social şi religios: biserici, castele şi fortificații, reşedințe boiereşti şi nobiliare, primării şi reşedințe urbane în oraşele din Transilvania. Unele au suferit numeroase transformări şi refaceri ulterioare, altele au supraviețuit ca ruine. Absența preocupărilor şi înțelegerii importanței construcțiilor civile vechi de către autorități şi funcționari culturali în secolele XIX - XX, în perioada de modernizare, au dus la pierderea multora dintre ele. Construcțiile foarte vechi sunt în totalitate monumente istorice.

Vechi sunt construcțiile care datează de 200 - 400 de ani, adică din perioada 1600 - 1800. Cu cât perioada este mai îndepărtată, cu atât sunt păstrate mai puține. Din această perioadă au supraviețuit şi construcții din lemn, un număr mai mare de construcții civile urbane şi rurale, ateliere şi hanuri, drumuri şi amenajări de cursuri de apă, heleştee, terenuri agricole, cimitire şi cruci de piatră. Toate acestea sunt mărturii prețioase asupra felului cum arăta mediul natural şi construit al strămoşilor noştri apropiați.

Construcțiile vechi sunt în proporție covârşitoare susceptibile de a fi declarate monumente istorice, excepțiile fiind acele construcții care au suferit modificări care le-au schimbat complet aspectul inițial, care sunt într-o stare atât de deteriorată încât este imposibilă salvarea lor sau nu răspund altor considerente ştiințifice şi social-economice punctuale, pe care le iau în considerație experții în domeniu.

În toate cazurile, aceste construcții vechi trebuie să fie documentate, fotografiate, iar părțile de construcție semnificative trebuie să fie salvate şi adăpostite într-un muzeu.

Relativ vechi sunt construcțiile de 100 - 200 de ani, adică din perioada 1800 - 1914. În funcție de reprezentativitate, raritate, stare de conservare, valoare memorială, artistică, calitatea de repere comunitare şi alte criterii, multe din ele sunt susceptibile de a fi monumente istorice. Aceste construcții aduc în peisajul localităților noastre farmecul şi patina nobilă a trecutului apropiat, imaginea unui stil de viață şi a unor progrese pe calea modernizării făcute de străbunicii noştri, atmosfera literaturii şi poeziei noastre clasice de secol XIX pe care o studiem în

şcoală, a marilor curente artistice şi arhitecturale europene, adică acele repere de care avem nevoie azi pentru a trăi cu sentimentul tonic că nu suntem mai prejos decât alții, că avem şi noi un trecut care ne poate însufleți, că avem ce arăta oaspeților, că ştim să ne respectăm valorile.

Recente sunt construcțiile din perioada primului război mondial, din perioada interbelică şi primii ani de după al doilea război mondial (1914 - 1950), care au mai puțin de o sută de ani vechime. Ele datează dintr-o epocă de mare avânt constructiv, stimulat de creşterea economică şi demografică, dar şi de industrializare şi de standardizare accentuată, de simplificare în folosul funcționalului şi utilității imediate.

Doar o mică parte din construcțiile recente pot fi declarate monumente istorice - cele realizate de mari arhitecți, cele care au o valoare artistică deosebită sau au valoare de unicat, cele care ilustrează tehnici, materiale sau stiluri complet noi, inclusiv construcții-martor al unor eşecuri tehnice. Multe din aceste construcții pot avea însă o puternică semnificație pe plan local şi, prin urmare, să fie ocrotite la acest nivel prin decizia Consiliului local: şcoala veche dintr-un sat, biserica unei comunități, primării, alte instituții publice, gospodării țărăneşti tradiționale, gări şi castele de apă, poduri şi depozite industriale, case care au aparținut unor personalități sau familii de vază dintr-o aşezare, parcuri şi grădini, prăvălii şi piețe publice, fântâni, troițe, cimitire, locuri tradiționale de petreceri câmpeneşti, ateliere, fabrici, mine, alte instalații industriale. Ele trebuie inventariate cu grijă şi ocrotite de comunitatea locală. Niciodată nu suntem suficient de zgârciți şi de precauți când este vorba de mărturiile trecutului apropiat, de ştergerea specificului local, a reperelor localității sau zonei în care trăim. Modernizarea nu trebuie să fie făcută prin distrugere, fără nici o grijă pentru ziua de mâine şi de poimâine, pentru ce transmitem mai departe.

Fiecare generație îşi stabileşte propriile criterii de apreciere, dar o distanță în timp este întotdeauna necesară pentru a aprecia valoarea unui bun cultural.

Ce aliați putem avea pentru ocrotirea patrimoniului?

- instituții ale memoriei : muzee, biblioteci, arhive;
- administrația culturală: Ministerul Culturii şi Cultelor, direcții județene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național;
- instituții de cercetare, universități;
- colecții locale: comunale, şcolare, de cult, ale unor persoane fizice;
- şcolile şi unitățile de cult;
- poliția şi jandarmeria locală;
- voluntari, asociații şi fundații, amatori pasionați de cultură;
- muzeul, biblioteca, centrul cultural local;
- presa scrisă, radioul, televiziunea;
- Internetul, ca instrument de informare şi de comunicare.

Ce surse de finanțare pot fi folosite pentru protecția patrimoniului?

Păstrarea patrimoniului cultural **nu** este o preocupare centrală a dezvoltării economice, nici a politicii guvernelor. Tendința este mai degrabă de a vorbi mult şi de a aloca puțin pentru cultură în general, şi pentru patrimoniu în particular. Bugetele de austeritate, la nivel național sau local, afectează mai degrabă cultura decât alte domenii, considerate mai importante şi mai serioase: protecția socială, sănătatea, învățământul (deşi toate acestea sunt mereu subfinanțate!). Prin urmare, nu trebuie să aşteptăm să ni se dea mai multă atenție, ci să acționăm neobosit şi concertat pentru un loc mai bun în atenția publică.

Patrimoniul cultural aduce un câştig social, nu material: micşorarea agresivității, intoleranței, reducerea tensiunilor, mobilarea minții şi a spiritului, cultivarea demnității, mândriei, sentimentului de apartenență, cetățeni mai civilizați şi mai motivați. Prin urmare, guvernele **au obligația** de a aloca resurse păstrării patrimoniului.

www.cimec.ro

Principala sursă de finanțare pentru activitățile legate de protecția patrimoniului cultural este bugetul de stat, adică banul public, rezultat din taxe şi impozite. Pe lângă buget, niciodată suficient, trebuie să ne străduim să găsim surse de finanțare extrabugetare, sponsorizări, proiecte cu finanțare europeană, regională şi internațională.

În ultimii ani alocarea bugetului se face pe programe şi proiecte. Finanțarea pe programe şi proiecte în cultură (mai demult se chemau planuri şi acțiuni, dar vremurile şi limbajul oficial se mai schimbă…), chiar atunci când este făcută cu maximă probitate, este o modă cu bune şi cu rele. Proiectele au avantajul că obligă la articularea unor obiective şi obținerea unor rezultate imediate şi punctuale. Pe de altă parte, dezavantajul lor este că fragmentează realitatea, taie perspectiva, se desfăşoară pe perioade prea scurte. După încheierea unui proiect nu mai sunt resurse de a continua şi, astfel, se risipesc banii investiți.

Nicăieri în Europa sursele de finanțare din sponsorizări nu reprezintă mai mult de 10% din bugetul unor instituții culturale. Nici nu este bine să fie altfel pentru că instituția nu trebuie să fie deturnată de la scopurile ei culturale şi ştiințifice de interesele eventualilor sponsori[2].

[2] Simon Mundy, *Politici culturale. Un scurt ghid*, Consiliul Europei (Programul Mosaic), Strasbourg, 2001.

1. Surse de finanțare bugetare

Extras din Legea 182/2000

Art. 49. - (1) Finanțarea activităților de descoperire, cercetare, expertizare, clasare, evidență, depozitare, conservare, restaurare, protejare şi punere în valoare a bunurilor culturale mobile clasate, indiferent de proprietar, de titularii altor drepturi reale şi de titularii dreptului de administrare, se poate face de Ministerul Culturii, Ministerul Educației Naționale, autoritățile administrației publice centrale şi locale, Academia Română, alte instituții publice, după caz, din venituri gestionate de acestea în regim extrabugetar şi din alocații bugetare.

(2) Alocațiile bugetare destinate activităților prevăzute la alin. (1) vor fi nominalizate cu aceste destinații în bugetul Ministerului Culturii, al Ministerului Educației Naționale, în bugetele autorităților administrației publice centrale şi locale, precum şi în bugetele altor instituții publice.

(3) Achiziționarea de bunuri culturale mobile pentru instituțiile publice specializate, în funcție de subordonarea acestora, se poate face din sumele prevăzute cu această destinație în bugetele autorităților administrației publice centrale sau locale.

2. Surse de finanțare extrabugetare. Finanțări din donații şi sponsorizări

Extras din Legea 182/2000

Art. 50. - (1) Veniturile gestionate în regim extrabugetar pot proveni din următoarele surse:

a) donațiile sau legatele dobândite de la persoane fizice sau persoane juridice, din țară ori din străinătate;

b) cota de 5% instituită de autoritățile administrației publice locale asupra prețului de vânzare al reproducerilor realizate de pe bunuri culturale mobile proprietate publică şi introduse în circuit comercial;

c) cota de 5% instituită de autoritățile administrației publice locale asupra prețului obținut din vânzările de bunuri culturale, efectuate prin licitații, anticariate, consignații şi case de amanet.

Extrase din legislația română privind sponsorizarea

(Legea nr. 204 din 20 aprilie 2001 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 36/1998 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 32/1994 privind sponsorizarea,

publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 363 din 5 iulie 2001)

Art. 1. - (1) Sponsorizarea este actul juridic prin care două persoane convin cu privire la transferul dreptului de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare pentru susținerea unor activități fără scop lucrativ desfăşurate de către una dintre părți, denumită beneficiarul sponsorizării.
(2) Contractul de sponsorizare se încheie în formă scrisă, cu specificarea obiectului, valorii şi duratei sponsorizării, precum şi a drepturilor şi obligațiilor părților.
(3) Mecenatul este un act de liberalitate prin care o persoană fizică sau juridică, numită mecena, transferă, fără obligație de contrapartidă directă sau indirectă, dreptul său de proprietate asupra unor bunuri materiale sau mijloace financiare către o persoană fizică, ca activitate filantropică cu caracter umanitar, pentru desfăşurarea unor activități în domeniile: cultural, artistic, medico-sanitar sau ştiințific - cercetare fundamentală şi aplicată.
(4) Actul de mecenat se încheie în forma autentică în care se vor specifica obiectul, durata şi valoarea acestuia...

Sponsorul beneficiază de reducere:

*"a**) 10% din baza impozabilă** pentru sponsorizări în domeniile: cultură, artă, învățământ, sănătate, asistență şi servicii sociale, religios, acțiuni umanitare, protecția mediului..."*

3. Finanțare din fonduri de investiții (pentru descărcarea de sarcină arheologică, amenajări de protecție, căi de acces etc.)

4. Finanțare din participare la proiecte:

- programe naționale (finanțate de Ministerul Culturii şi Cultelor, Ministerul Educației şi Cercetării, Administrația Fondului Cultural Național);
- programe europene şi regionale (Cultura 2000, Programul-Cadru 6, Programul regional pentru artă şi cultură - prin Fundația Concept, Phare);
- proiecte legate de oraşe şi comune înfrățite.

2 Legislația specială de protejare a patrimoniului cultural

Cadrul legislativ

În România există un pachet de **legi speciale** pentru protecția patrimoniului:

- *Legea 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural mobil (republicată 2006)*;
- *Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice (republicată)*;
- *Ordonanța Guvernului nr. 43/2000 privind protejarea patrimoniului arheologic şi declararea unor situri arheologice ca zone de interes național (aprobată prin Legea 378/2001, republicată 2006)*;
- *Legea 5/2000 privind aprobarea planului de amenajare a teritoriului național*.

Pe lângă acestea, există peste 43 de alte legi, ordonanțe şi norme care au tangență cu patrimoniul cultural[3].

România a ratificat, de asemenea, cele mai importante convenții internaționale în domeniu:

- *Convenția de la Haga* (1954) privind protecția patrimoniului cultural în de caz de conflict armat[4].
- *Convenția UNESCO cu privire la protejarea patrimoniului mondial natural şi cultural* (acceptată prin Decretul nr. 187/1990);
- *Convenția UNESCO cu privire la interzicerea şi împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export şi transfer de proprietate asupra bunurilor culturale* (ratificată prin Legea nr. 79/1993);
- *Convenția UNIDROIT privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal*, adoptată la Roma la 24 iunie 1995 (ratificată prin Legea nr. 149/1997);
- *Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic* (revizuită), adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992 (ratificată prin Legea nr. 150/1997) şi
- *Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei*, adoptată la Granada, la 3 octombrie 1985 (ratificată prin Legea nr. 157/1997).
- *Convenția europeană asupra peisajului cultural*[5] *(ratificată prin Legea 451/2002)*.

Prin urmare, acum nu legile ne lipsesc, ci voința şi mijloacele pentru aplicarea lor. Probleme ridică şi legile privind patrimoniul, elaborate de colective diferite, în perioade diferite, de unde şi unele dificultăți de corelare între ele.

Legile speciale pentru protecția patrimoniului sunt destul de stufoase, cu peste patru sute de articole şi peste o mie de paragrafe.

Prin focalizarea pe bunurile culturale înscrise în patrimoniul cultural național, ele riscă să dea impresia că celelalte componente ale

[3] vezi Sergiu Nistor, *Protecția patrimoniului cultural în România. Culegere de acte normative*, Bucureşti, 2002.

[4] Carmen Grigore, Ionel Cloşcă, Gh. Bădescu, *La protection des biens culturels en Roumanie,* Asociația română de Drept Umanitar, Bucureşti, 1994.

[5] European Cultural Landscape Convention, Florența, 20 octombrie 2000, http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/176.htm

www.cimec.ro

patrimoniului nu mai contează prea mult, că pot fi neglijate.

Numărul interdicțiilor, este mai mare decât cel al posibilităților practice de a urmări respectarea lor. Prevederile legislative par menite mai degrabă să descurajeze relele practici, decât să încurajeze atitudinea activă, prospectivă, inițiativele şi conlucrarea între domeniile public - privat, specialişti - iubitori de cultură.

Legile sunt elaborate de specialişti din domeniul patrimoniului şi par a avea drept obiectiv principal să reglementeze statutul acestora, primatul în materie de decizie asupra patrimoniului, ca şi în domeniul cercetării sau restaurării. O bună parte din articolele de lege se referă la organizarea instituțională şi la atribuțiile diverselor organisme – şi acestea importante, dar care puteau fi date separat, în anexe la lege sau în alte reglementări. Mai puțin par să se adreseze patrimoniului cultural în ansamblu, de valoare excepțională, dar şi locală; comunităților locale; intereselor publicului de a avea acces la informația de patrimoniu, de a fi consultat şi antrenat în luarea deciziilor, de a fi instruit şi implicat. Patrimoniul cultural este un tot unitar, mai ales în practică, ori legile separate riscă să orienteze preocupările pe culoare paralele, pe felii de patrimoniu.

De aceea, bizuindu-ne pe legi, trebuie să acționăm în spiritul legii, nu numai în litera ei. Să ne implicăm în protejarea întregului patrimoniu cultural, să nu aşteptăm doar intervenții şi decizii de la centru. Să consultăm specialiştii, dar să nu aşteptăm până când cade casa pe noi. Să fim activi, alerți, cu inițiativă, să căutăm şi să găsim soluții realiste şi ingenioase. Legile, dacă sunt birocratice, confuze, nerealiste, se mai schimbă. Patrimoniul este şi rămâne al nostru.

Întrebările şi răspunsurile din acest capitol se referă la acele teme care interesează cetățeanul obişnuit. Textele principalelor legi speciale sunt reproduse în anexe.

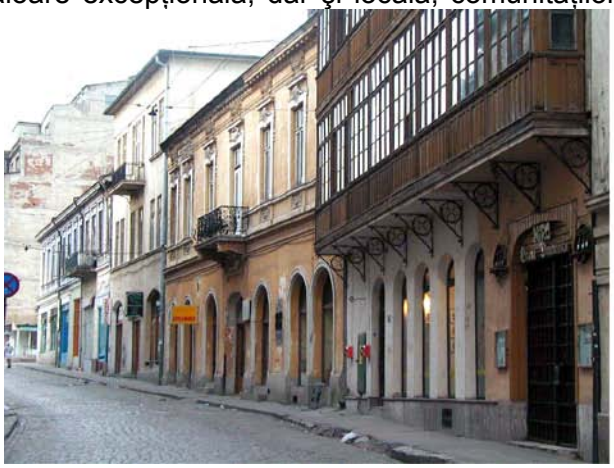

5. Bucureşti, Centrul istoric: strada Şelari

6. Biserica Antonie Vodă, Târgşoru Vechi, jud. Prahova

2.1 MONUMENTELE ISTORICE

Ce sunt monumentele istorice?

În sensul Legii 422/2001, monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții şi terenuri situate pe teritoriul României (sau în afara granițelor, proprietăți ale statului român), semnificative pentru istoria, cultura şi civilizația națională şi universală. Ele fac parte din patrimoniul cultural național, sunt înscrise în Lista Monumentelor Istorice şi sunt, prin urmare, protejate.

Monumentul este o construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioară sau exterioară care fac parte integrantă din acestea, precum şi lucrări artistice comemorative, funerare şi de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturii cultural-istorice

remarcabile din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, ştiinţific sau tehnic.

Ansamblul este un grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic, de construcţii urbane sau rurale, împreună cu terenul aferent, care formează o unitate delimitată topografic, ce constituie o mărturie cultural-istorică remarcabilă din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, ştiinţific sau tehnic.

Situl este teren delimitat topografic cuprinzând acele creaţii ale naturii sau creaţii ale omului în cadru natural, care sunt mărturii cultural-istorice remarcabile din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, ştiinţific, tehnic sau al peisajului cultural.

Care sunt criteriile pentru ca o construcţie să fie declarată monument istoric?

Principalele criterii pentru ca o construcţie să fie declarată monument istoric sunt:

- *vechimea*;
- *raritatea* într-o localitate, zonă sau regiune, la nivel naţional sau universal;
- *reprezentativitatea* pentru un stil, un curent artistic, o perioadă istorică;
- *valoarea memorială* - legată de personalităţi, evenimente sau momente din istorie, valoarea de mărturie.

Cine stabileşte calitatea de monument istoric?

Înscrierea unui obiectiv pe Lista Monumentelor Istorice se face prin ordin al ministrului culturii, la propunerea Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice.

Cum pot să aflu care sunt monumentele istorice din localitatea mea?

De la primăria localităţii, de la direcţia judeţeană pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural, care îşi are sediul în reşedinţa de judeţ sau, de pe Internet, unde sunt publicate listele de monumente istorice pe judeţe şi localităţi. În viitorul apropiat, veţi repera monumentele istorice după plăcuţa amplasată pe clădire, cu însemnul de monument istoric.

Ce înseamnă zona de protecţie a unui monument istoric şi de ce este necesară?

Zona de protecţie din jurul unui monument este o porţiune de teren delimitată şi trecută în regulamentul local de urbanism, pe care nu se pot face construcţii, plantaţii şi alte lucrări care ar pune în pericol, ar polua, ar diminua vizibilitatea monumentului, ar pune în pericol eventualele vestigii arheologice subterane aflate sub sau în imediata vecinătate a monumentului. Este o zonă-tampon între monument şi mediul înconjurător actual.

Zonele de protecţie din jurul monumentelor istorice sunt de minimum *100 de metri în localităţile urbane, de 200 de metri în localităţile rurale şi de 500 de metri în exteriorul localităţilor,* distanţe măsurate de la limita exterioară a terenurilor pe care se află monumente istorice (conform Legii 5/2000).

Terenul pe care se află un monument istoric include, în afară de construcţia propriu-zisă, şi drumuri de acces, scări, parcul sau grădina, turnuri, chioşcuri şi foişoare, gardul sau

www.cimec.ro

zidul de incintă, bazine, fântâni, statui, cimitire şi alte construcţii sau amenajări care formează ansamblul monumentului.

De ce este necesar însemnul de monument istoric şi cine îl pune?

Calitatea de monument istoric este marcată în mod obligatoriu pe bunul imobil printr-un însemn amplasat de reprezentanţii primăriei, în conformitate cu normele metodologice de semnalizare a monumentelor istorice. Însemnul este menit să atragă atenţia asupra regimului special de protecţie de care se bucură construcţia respectivă, atât în timp de pace, cât şi în timp de război.

Monumentele înscrise pe Lista Patrimoniului Mondial au un însemn special.

Însemnul de monument istoric

Cui semnalez deteriorarea, intervenţia ilegală asupra unui monument istoric?

Primăriei localităţii şi direcţiei judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional. Este bine ca semnalarea să fie făcută în scris şi înregistrată.

Cum pot să propun înscrierea unei construcţii în Lista monumentelor istorice ?

Prin cerere scrisă adresată direcţiei judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional. Dacă obiectivul pe care doriţi să-l propuneţi are mai degrabă valoare locală, puteţi să adresaţi propunerea primăriei localităţii. În toate cazurile, este bine să daţi cât mai multe informaţii posibile şi să vă susţineţi propunerea cu argumente. Poate că ştiţi lucruri pe care puţini alţii ar avea de unde să le afle sau le-ar considera importante, dacă nu le-ar afla de la dumneavoastră.

Ce obligaţii şi drepturi are proprietarul unui monument istoric?

Proprietarul unei construcţii sau zone protejate are obligaţii de bun gospodar, cu atât mai mult cu cât proprietatea lui are, prin lege, o semnificaţie deosebită pentru comunitatea în care trăieşte şi pentru ţară. Prin urmare, proprietarul, indiferent că este statul, prin reprezentanţii săi, sau o persoană fizică sau juridică de drept privat, trebuie: să întreţină monumentul istoric, să nu facă intervenţii fără un aviz prealabil, să asigure paza, conservarea, consolidarea, restaurarea şi punerea în valoare prin mijloace adecvate.

Proprietarul beneficiază de asistenţă ştiinţifică şi de specialitate gratuită, de reducerea la jumătate a cuantumurilor impozitelor şi a taxelor cuvenite bugetelor locale pentru lucrări de întreţinere, reparare, conservare, consolidare, restaurare, punere în valoare a monumentului istoric. Cheltuielile efectuate de către proprietar pentru monumentele istorice sunt deductibile din baza de impozitare pe venitul global timp de 5 de ani (20% anual). Proprietarii sunt scutiţi în totalitate de plata impozitului pe clădiri şi pe teren (cu excepţia spaţiilor în care se desfăşoară activităţi economice sau comerciale).

Ce se înţelege prin intervenţii asupra unui monument istoric?

Intervenţiile ce se efectuează asupra monumentelor istorice sunt, conform legii:

a) toate lucrările de cercetare, construire, extindere, reparare, consolidare, conservare, restaurare, amenajări peisagistice, precum şi orice alte lucrări care modifică substanţa sau aspectul monumentelor istorice, inclusiv

reparațiile curente, lucrările de întreținere şi iluminarea interioară şi exterioară de siguranță şi decorativă;

b) amplasarea definitivă sau temporară de împrejmuiri, construcții de protecție, piese de mobilier fix, de panouri publicitare, firme, sigle sau orice fel de însemne pe şi în monumente istorice;

c) schimbări ale destinației monumentelor istorice, inclusiv schimbările temporare;

d) strămutarea monumentelor istorice;

e) amenajări de căi de acces, pietonale şi carosabile, utilități anexe, indicatoare, inclusiv în zonele de protecție a monumentelor istorice.

Intervențiile asupra monumentelor istorice se fac numai pe baza şi cu respectarea avizului emis de Ministerul Culturii şi Cultelor; fac excepție intervențiile determinate de forță majoră, cu condiția ca modificările să fie reversibile.

Ce obligații are primarul localității față de monumentele istorice ?

Primarul localității are, printre alte obligații, pe aceea de a cunoaşte monumentele istorice din localitatea sa şi de a se îngriji ca toți cei direct sau indirect legați de monumentele istorice - de la proprietarul acestuia, poliție, pompieri, membrii consiliului local, şi până la locuitorii şi vizitatorii localității, să ştie care sunt monumentele istorice şi ce trebuie să facă pentru protejarea lor.

Informațiile se transmit pe mai multe căi:

- prin comunicare directă cu cei interesați;
- în scris, prin afişe şi pliante, prin aplicarea însemnului de monument istoric pe construcțiile protejate, prin panouri informative în aer liber;
- prin lecții la şcoală, expoziții şi alte acțiuni de popularizare.

Primarul, ca primul cunoscător şi ocrotitor al patrimoniului cultural din localitatea lui, trebuie să vegheze ca monumentele să fie conservate, iluminate, păzite, împrejmuite, protejate contra distrugerilor, calamităților şi incendiilor, iar intervențiile asupra monumentelor istorice să fie făcute cu toate avizele legale necesare.

Primarul are următoarele atribuții specifice, conform legii:

- verifică existența tuturor **avizelor de specialitate** în domeniul monumentelor istorice şi conformitatea autorizației cu prevederile acestora;
- ia măsuri pentru **autorizarea cu prioritate a documentațiilor tehnice** care se referă la intervenții asupra monumentelor istorice;
- emite de urgență autorizația de construire, în conformitate cu avizul Ministerului Culturii şi Cultelor, în vederea **executării lucrărilor provizorii sau de intervenții urgente, de consolidare temporară şi punere în siguranță a monumentelor istorice**; valabilitatea autorizației de construire provizorie este de 6 luni, putând fi prelungită o singură dată cu încă 6 luni, şi încetează o dată cu eliberarea unei autorizații de construire sau de desființare definitive;
- dispune oprirea oricăror lucrări de construire sau de desființare în situația **descoperirii de vestigii arheologice;** hotărăşte şi, după caz, organizează paza acestora şi anunță în cel mai scurt timp direcția județeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național, respectiv a municipiului Bucureşti;
- asigură prin aparatul propriu de specialitate şi în colaborare cu direcția pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național județeană, respectiv a municipiului Bucureşti, **aplicarea însemnelor distinctive** şi a siglelor de monumente istorice şi controlează întreținerea lor de către proprietar;
- asigură **paza şi protecția** monumentelor istorice aflate în domeniul public şi privat al statului şi al unităților administrativ-teritoriale, precum şi ale monumentelor istorice abandonate sau aflate în litigiu, semnalând de urgență direcției județene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național, respectiv a municipiului Bucureşti, orice caz de nerespectare a legii;
- asigură efectuarea, împreună cu serviciile publice de pompieri, de acțiuni de **prevenire şi stingere a incendiilor** la monumente istorice.

www.cimec.ro

Ce liste oficiale au existat de-a lungul timpului pentru protecția monumentelor istorice?

Până în acest moment în România au existat doar *patru liste oficiale* (cu putere de lege) elaborate în domeniul protecției monumentelor istorice, respectiv:

- *Inventarul monumentelor publice şi istorice din România*, realizat în anul 1903, care conține 597 poziții, din care 534 monumente publice şi 63 monumente istorice;
- *Lista monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R.* (H.C.M. 1160/1955, cu completări ulterioare prin HCM 1619/1957) din anul 1955, completată în 1957, care conține 4.345 obiective, dintre care 115 monumente de arheologie, 3.359 monumente de arhitectură, 405 monumente de artă plastică şi 466 monumente istorice;
- *Anexa III a Legii 5/2000*, care cuprinde 145 de monumente, ansambluri şi situri arheologice protejate;
- *Lista monumentelor istorice (LMI)* din 2004, aprobată prin Ordinul nr. 2314/8 iulie 2004 al Ministrului Culturii si Cultelor si publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, an 172 (XVI), Nr. 646 bis din 16 iulie 2004, care cuprinde circa 29.000 de poziții.

Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice aprobată de Direcția Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (DMASI) în 1991 nu a fost publicată în Monitorul Oficial.

Ce este Lista Monumentelor Istorice?

Monumentele istorice constituie mărturii cultural-istorice remarcabile din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, ştiințific, tehnic sau al peisajului cultural. Dintre bunurile imobile inventariate sunt selectate, prin procedura de clasare, acele bunuri cărora le este conferit regimul de monument istoric, fiind înscrise in Lista monumentelor istorice şi puse astfel sub protecția Legii Monumentelor Istorice.

Listele sunt prezentate pe județe, în ordine alfabetică, pe categorii de monument şi pe localități. Pentru fiecare obiectiv înscris în Listă se dau informații privind:

- Numărul curent şi codul monumentului;
- Localizarea monumentului;
- Denumirea specifică a monumentului;
- Descrierea şi datarea monumentului.

Din 1993 Institutul de Memorie Culturală a creat, prin contract cu Ministerul Culturii, baza de date a patrimoniului imobil. Din anul 2002, Institutul Național al Monumentelor Istorice, a preluat de la Institutul de Memorie Culturală şi administrează în continuare Baza Națională de Date a Monumentelor Istorice.

Ştiați că în 2001 Centrul istoric Bucureşti a fost declarat zonă de interes național, iar Sibiu, Sulina şi Alba Iulia zone de interes special, pentru valoarea lor culturală?

8. Sibiu, Piața Mare

9. Sulina, Sediul Comisiunii Europene a Dunării

www.cimec.ro

10. Situl neolitic de la Sultana, jud. Călăraşi

11. Amfiteatrul roman de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, jud. Hunedoara

2.2 PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Ce este patrimoniul arheologic?

P*atrimoniul arheologic* reprezintă ansamblul bunurilor arheologice care este format din:

(i) siturile arheologice clasate în Lista monumentelor istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum şi terenurile cu potențial arheologic reperat, definite conform legii;

(ii) bunurile mobile, obiectele sau urmele manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite. (Ordonanța 43/2000)

Ce trebuie să facem în cazul unei descoperiri arheologice întâmplătoare?

Conform legii, descoperirile arheologice întâmplătoare se anunță, în termen de cel mult 72 de ore, primarului localității, de către persoana descoperitoare sau de către proprietarul ori titularul dreptului de administrare a terenului pe care s-a făcut descoperirea.

Prin descoperire arheologică întâmplătoare înțelegem orice obiecte, schelete, resturi de plante sau de animale, urme de construcții, îngrămădiri de pietre neobişnuite, gropi vechi umplute cu resturi materiale, rămăşițe de ambarcațiuni şi alte mijloace de transport, monede, inscripții, vase, etc. care ies la iveală din pământ sau din apă, ca urmare a unor intervenții umane (lucrări agricole, săparea unor şanțuri sau fundații, amenajarea cursurilor de apă, desecări, defrişări, construcții de drumuri, etc.) sau ca urmare a unor fenomene naturale (surpări de maluri, cutremure, inundații, secetă, furtuni, etc.) care duc la modificări asupra mediului natural.

Descoperitorul trebuie să acționeze astfel:

- să oprească imediat orice lucrări în zona în care a făcut descoperirea;
- să asigure paza locului respectiv;
- să-l protejeze prin îngrădire sau acoperire provizorie, după caz;
- să nu mai intervină în nici un fel asupra locului descoperirii până la venirea unor specialişti;
- să anunțe imediat primarul localității, dar şi direcția județeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național.

www.cimec.ro

Atenție! Orice scurmare inutilă la locul unei descoperiri pentru a vedea dacă nu mai sunt şi alte obiecte riscă să distrugă informații prețioase despre contextul stratigrafic în care se aflau piesele sau ansamblul. Aşteptați arheologii.

Evaluarea de teren şi cercetările preventive sunt necesare înaintea oricărei lucrări care afectează solul pe o adâncime mai mare de 30 cm.

Numai persoane cu pregătire de specialitate pot să aprecieze vechimea şi valoarea descoperirilor, să facă investigații de salvare la fața locului şi să stabilească măsurile de protecție care se impun, inclusiv recompensarea proprietarului terenului pentru eventualele daune suferite prin oprirea lucrărilor.

Dacă descoperirile întâmplătoare au apărut pe un şantier de construcții autorizat în prealabil, ce se întâmplă?

În cazul zonelor cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător, până la descărcarea de sarcină arheologică, autorizarea de construire se suspendă sau, după caz, primarul localității dispune întreruperea oricărei alte activități, în conformitate cu avizul direcțiilor pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național județene, respectiv a municipiului Bucureşti, şi se instituie regimul de supraveghere sau săpătură arheologică.

Ce obligații au investitorii în construcții?

În cazul lucrărilor de construire, modificare, extindere sau reparare privind căi de comunicație, dotări tehnico-edilitare, inclusiv subterane şi subacvatice, excavări, exploatări de cariere, investitorii, persoane fizice sau juridice de drept privat, sau ordonatorii de credite ai instituțiilor publice finanțatoare, după caz, au obligația să finanțeze conform legii:

- stabilirea, prin studiul de fezabilitate al investiției şi prin proiectul tehnic, a măsurilor ce urmează să fie detaliate şi a necesarului de fonduri pentru cercetarea şi protejarea patrimoniului arheologic sau, după caz, descărcarea de sarcină arheologică a zonei afectate de lucrări şi aplicarea acestor măsuri;
- activitatea de supraveghere arheologică, pe întreaga durată a lucrărilor, având drept scop protecția patrimoniului arheologic şi a descoperirilor arheologice întâmplătoare;
- orice modificări ale proiectului, necesare protejării descoperirilor arheologice.

Ce înseamnă instituirea regimului de protecție?

Instituirea regimului de protecție înseamnă oprirea unor lucrări şi interzicerea altor activități umane în zonă până la cercetarea acesteia, pentru depistarea, identificarea, salvarea vestigiilor şi, după caz, redarea terenului pentru activități curente. Intervenția autorităților şi a specialiştilor trebuie să fie **imediată** pentru ca să fie eficientă.

Cine are dreptul să facă o săpătură arheologică?

Numai persoanele autorizate de Ministerul Culturii şi Cultelor şi înscrise în Registrul Arheologilor, la propunerea Comisiei Naționale de Arheologie.

Ce înseamnă descărcarea de sarcină arheologică?

Este procedura prin care se confirmă că un teren poate fi redat activităților curente după ce a fost cercetat de către arheologi şi aceştia au confirmat că nu mai există vestigii arheologice care nu să fie puse în pericol prin lucrările asupra terenului respectiv.

Poate un proprietar de teren să împiedice accesul arheologilor la sit? Are dreptul la despăgubiri în cazul efectuării unor săpături pe terenul lui?

Conform legii, proprietarul nu are dreptul să împiedice accesul la un sit arheologic.

Proprietarii sau arendaşii de terenuri, persoane fizice sau juridice de drept privat, sunt îndreptățiți la plata unor despăgubiri pentru veniturile agricole nerealizate pe terenurile care fac obiectul săpăturilor arheologice pentru perioada în care se desfăşoară acestea, în cuantumurile şi condițiile stabilite prin metodologia aprobată prin hotărâre a Guvernului.

Despăgubirea pentru venitul agricol nerealizat se plăteşte persoanei îndreptățite, de către finanțatorul săpăturii arheologice, în termen de 60 de zile de la data începerii cercetării.

Proprietarii terenurilor sunt scutiți de plata impozitului pe terenul agricol pentru suprafețele afectate de cercetările arheologice, pe întreaga durată a efectuării acestora.

12. Secțiune arheologică în situl neolitic de la Sultana, jud. Călăraşi

Care sunt atribuțiile primarului localității în domeniul protejării patrimoniului arheologic?

În domeniul protejării patrimoniului arheologic aflat în teritoriul său administrativ de competență, primarul are următoarele atribuții specifice:

- dispune suspendarea autorizației de construire şi oprirea oricăror lucrări de construire sau desființare de construcții în situația descoperirii de vestigii arheologice sau de alte bunuri pentru care s-a declanşat procedura de clasare; anunță în cel mai scurt timp direcțiile pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național, şi organizează paza descoperirilor arheologice întâmplătoare;
- eliberează autorizația de construire sau desființare pe baza şi în conformitate cu avizul Ministerului Culturii şi Cultelor pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic reperat, precum şi pentru lucrările din zonele cu patrimoniu arheologic evidențiat întâmplător;
- asigură paza şi protecția descoperirilor arheologice aflate în proprietate publică, semnalând de urgență Direcției județene pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural național, orice nerespectare a legii.

Autoritățile administrației publice locale pe al căror teritoriu se găsesc zone de interes arheologic prioritar au obligația de a prevedea măsuri administrative şi tehnice pentru protejarea patrimoniului arheologic şi punerea sa în valoare prin integrarea acestuia în planurile de dezvoltare economică, socială şi teritorială a localităților.

Autoritățile prevăzute la alin.(1) au obligația să prevadă în bugetele proprii fondurile necesare pentru:

a) elaborarea şi, după caz, modificarea documentațiilor de urbanism şi amenajare a teritoriului, în vederea protejării şi punerii în valoare a patrimoniului arheologic;
b) elaborarea reglementărilor speciale de protecție în zonă;
c) marcarea limitelor zonei de interes arheologic prioritar şi informarea publicului cu privire la regimul special de protecție a zonei.

Pentru îndeplinirea atribuțiilor ce le revin şi elaborarea documentațiilor prevăzute, autoritățile administrației publice locale pot beneficia de transferuri cu destinație specială din bugetul de stat, în condițiile legii, precum şi de cofinanțare de la bugetul ministerelor implicate.

Avizarea documentațiilor de urbanism şi amenajare a teritoriului pentru zonele de interes arheologic prioritar se face de către Ministerul Culturii şi Cultelor şi de către Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor şi Locuinței.

www.cimec.ro

13. Arheologi constatând distrugeri cauzate de căutătorii de comori în situl neolitic Gumelnița, jud. Călăraşi

Cine are dreptul să folosească detectoare de metale?

Detectoarele de metale sunt instrumente care semnalează prezența unor urme de metal în sol. Căutătorii de comori le folosesc pentru a descoperi monede, bijuterii şi alte bunuri de valoare, în scopul jefuirii sitului şi comercializării bunurilor găsite sau, mai rar, a completării colecțiilor personale. Smulse în aceste condiții din contextul lor stratigrafic, obiectele îşi pierd o mare parte, dacă nu toată informația istorică şi de valoare, date de contextul descoperirii, de relația cu urme de construcții, morminte, amenajări de cult, cu alte obiecte.

În urma căutătorilor de comori rămân gropi adânci şi zone distruse prosteşte prin scurmare, materiale arheologice împrăştiate, structuri aflate în sol dizlocate şi aruncate. Prin urmare, utilizarea detectoarelor de metale, neautorizată şi nesupravegheată de arheologi, este o acțiune periculoasă, de jaf şi vandalism. De aceea, legislația privind deținerea, comercializarea şi utilizarea detectoarelor de metale va fi înnăsprită, iar persoanele vinovate vor fi urmărite penal.

Accesul cu detectoare de metale în situri arheologice este permis numai cu autorizație scrisă emisă de Ministerul Culturii şi Cultelor, numai în scopuri de cercetare ştiințifică în interes public şi cu asigurarea tuturor condițiilor pentru menajarea contextului.

Dacă descoperiți căutători de comori în acțiune, sau găsiți gropi făcute ca urmare a unor săpături ilegale sau a utilizării detectoarelor de metale, anunțați imediat poliția şi direcția județeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național.

Ce lucrări au nevoie de aprobare în cazul unui sit sau monument arheologic?

Orice lucrări care pot afecta structura, forma sau contextul unui sit sau monument arheologic trebuie să fie autorizate în prealabil de către direcția județeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național. Astfel de lucrări pot fi:

- săpătura de adâncime (sub stratul vegetal);
- plantarea viței de vie, pomilor fructiferi şi altor culturi care pot afecta solul în profunzime şi pe termen lung;
- demolarea;
- distrugerea parțială sau totală;
- repararea;
- modificarea;
- adăugiri;
- inundarea;
- răsturnarea (unor pietre de mari dimensiuni, de exemplu);
- nivelarea (unor movile, drumuri vechi etc.).

Lucrările agricole curente în zona unui sit arheologic au nevoie de aprobare?

Nu necesită aprobare lucrări agricole sau de grădinărit obişnuite, care au mai fost practicate pe terenul respectiv, de exemplu aratul, care însă să nu fie mai adânc de 20 - 30 de centimetri.

Trebuie să cereți aprobare pentru acele lucrări care ar putea afecta vestigii arheologice îngropate, cum sunt:

- arături adânci sau îndepărtarea pietrelor;
- nivelări de teren;
- desecări;
- săparea unor şanțuri de irigații;
- plantarea de pomi sau viță de vie;
- săparea de gropi pentru bazine sau fundații de construcții.

Atenție! Cu cât este mai puțin deranjat solul, cu atât mai bine pentru un sit arheologic.

Ce este Repertoriul Arheologic Național (RAN)?

Conform Ordonanței 43/2000, se instituie Repertoriul Arheologic Național (RAN), care cuprinde date ştiințifice, cartografice, topografice, imagini şi planuri, precum şi orice alte informații privitoare la:

a) zonele cu potențial arheologic cunoscut şi cercetat; zonele cu potențial arheologic cunoscut şi necercetat; zonele al căror potențial arheologic devine cunoscut întâmplător;

b) monumentele, ansamblurile şi siturile istorice în care s-au efectuat sau sunt în curs de desfăşurare cercetări arheologice;

c) informații ştiințifice privind bunurile mobile descoperite în zonele sau la monumentele istorice.

Monumentele, ansamblurile şi siturile arheologice înregistrate în Lista monumentelor istorice se includ în Repertoriul Arheologic Național.

Obiectivele înscrise în Repertoriul Arheologic Național sunt protejate.

Baza de date RAN este administrată de Ministerul Culturii şi Cultelor, la Institutul de Memorie Culturală (din 2000).

Repertoriul Arheologic Național – RAN îşi propune:

- realizarea unei evidențe naționale a siturilor şi monumentelor arheologice, care să permită cunoaşterea şi protejarea reală a patrimoniului arheologic, pentru elaborarea planurilor anuale de cercetare arheologică, a listei zonelor de patrimoniu arheologic reperat, precum şi a altor forme de evidență şi strategii de dezvoltare în domeniul arheologiei;
- favorizarea schimbului de informații despre cercetările arheologice, precum şi a celor referitoare la măsurile de protecție şi conservare a siturilor, ansamblurilor şi monumentelor arheologice, atât la nivel național, dar şi la nivelul unor proiecte şi programe europene şi internaționale;
- preluarea şi procesarea diverselor tipuri de documentații referitoare la descoperirile arheologice din România şi organizarea acestora într-o arhivă digitală cuprinzând fişiere text şi fişiere de imagine, care să constituie o resursă informațională modernă şi uşor accesibilă;
- facilitarea accesului la informațiile referitoare la descoperirile arheologice din România efectuate de-a lungul timpului, atât pentru uzul cercetătorilor şi specialiştilor din țară şi străinătate, cât şi al studenților, amatorilor etc.;
- prezentarea şi valorificarea - într-o manieră pe cât posibil exhaustivă şi cât mai accesibilă - a unor date şi informații deja publicate sau provenite din cercetări inedite, care reprezintă încă resurse puțin cunoscute în domeniul arheologiei;
- elaborarea unor standarde de înregistrare şi a unor tezaure de termeni, precum şi a unor liste de vocabular controlat în domeniul arheologiei.

Baza de date cuprinde **peste 10.000 de situri arheologice cu 20.000 de entități**

www.cimec.ro

arheologice (date acumulate până la sfârşitul anului 2008).

14. Obiecte care au aparținut lui Mihail Sadoveanu. Muzeul Literaturii Române

15. Blidar. Muzeul Etnografic al Bucovinei, Suceava

2.3 PATRIMONIUL CULTURAL MOBIL

Ce sunt bunurile culturale mobile?

Bunurile culturale mobile sunt toate bunurile (transportabile) care sunt expresia sau mărturia unei creații umane sau a evoluției naturii şi care au o valoare sau un interes arheologic, istoric, artistic, ştiințific sau tehnic[6].

Exemple de bunuri culturale mobile:

- obiecte descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice sau întâmplător;
- antichități mai vechi de o sută de ani, cum sunt: unelte, ceramică, inscripții, monede, sigilii, bijuterii, arme şi resturi funerare, cruci;
- fragmente arhitectonice detaşate din monumente istorice, cum sunt: coloane, frize, capiteluri, ancadramente de uşi şi de ferestre, uşi sculptate, vitralii, blocuri de piatră fasonate, mozaicuri, feronerie, sobe de teracotă, şeminee;
- materiale antropologice şi etnologice cum sunt: lăzi de zestre, ştergare, covoare, costume populare, cojoace, măşti şi alte obiecte legate de obiceiuri, icoane pe sticlă, ceramică, unelte;
- bunuri legate de istorie, istoria ştiinței şi tehnicii, istorie militară, de viața oamenilor şi a conducătorilor, gânditorilor, savanților şi artiştilor naționali, şi de evenimente de importanță națională;
- picturi şi desene realizate manual, inclusiv icoane, pe orice tip de suport şi din orice material;
- sculpturi originale, obiecte de artă aplicată din sticlă, ceramică, metal, lemn, fildeş, textile;

[6] Organizației Națiunilor Unite pentru educație, ştiință şi cultură (UNESCO), *Recomandarea pentru protecția bunurilor culturale mobile*, adoptată la Paris, 28 noiembrie 1978.

- mobilier, covoare, costume, bijuterii, instrumente muzicale;
- manuscrise, incunabule, cărți, documente, hărți, fotografii, filme, înregistrări sonore, alte documente de arhivă, sau publicații de interes special, individuale sau în colecții;
- monede, medalii, ordine, de interes numismatic sau timbre de interes filatelic, individuale sau în colecții;
- automobile, aparate de radio, telefoane, biciclete, alte mijloace de transport, maşini, aparate, instrumente şi dispozitive tehnice, ceasuri, aparate de măsură, obiecte farmaceutice, instrumentar de laborator;
- specimene de zoologie, botanică, anatomie, geologie, inclusiv flori de mină, resturi fosile, individuale sau în colecții.

Majoritatea bunurilor culturale mobile fac parte din categoria celor comune. O parte dintre bunurile culturale mobile pot fi clasate în categoria patrimoniului cultural național numai dacă întrunesc anumite criterii de vechime, raritate, semnificație istorică, artistică, ştiințifică sau tehnică excepțională, stabilite de către specialişti, în condițiile legii.

Ce sunt bunurile culturale mobile susceptibile de clasare?

Bunurile culturale mobile susceptibile de clasare sunt acele bunuri care au fost propuse sau urmează să fie propuse de către specialişti pentru a fi înscrise în patrimoniul cultural național datorită valorii lor istorice, artistice, ştiințifice sau tehnice excepționale, care le detaşează din masa bunurilor culturale. Până la aprobarea sau respingerea propunerii de clasare, ele se bucură de protecția acordată bunurilor din categoria "Tezaur" şi nu pot fi exportate definitiv.

Ce bunuri nu intră în categoria bunurilor culturale mobile susceptibile de a fi clasate ?

Nu sunt bunuri culturale mobile susceptibile de a fi clasate în patrimoniul cultural național acele obiecte care reprezintă producție curentă sau de serie, industrială sau manufacturieră, din domeniile menționate mai sus, sau alte produse contemporane achiziționate din comerț, realizate după anul 1950 (cum sunt: produse de artizanat, covoare, sticlărie, ceramică, bijuterii, bibelouri, cărți, mobilier, produse de serie mare ale unor fabrici sau ateliere, şi altele), precum şi opere ale unor artişti sau meşteri în viață. Acestea pot să circule liber şi peste graniță.

Ce înseamnă patrimoniul cultural național mobil?

Legea 182/2000 stipulează:

Patrimoniul cultural național este alcătuit din bunuri cu valoare deosebită sau excepțională, istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, ştiințifică şi tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică şi epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural şi ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman şi ale contribuției româneşti la civilizația universală. Patrimoniul cultural național include:

1. **Bunuri arheologice şi istoric-documentare** de valoare deosebită sau excepțională, cum sunt:

a) descoperirile arheologice terestre şi subacvatice, unelte, ceramică, inscripții, monede, sigilii, bijuterii, piese de vestimentație şi harnaşament, arme, însemne funerare;

b) elemente provenite din dezmembrarea monumentelor istorice;

c) mărturii materiale şi documentare privind istoria politică, economică, socială, militară, religioasă, ştiințifică, artistică, sportivă sau din alte domenii;

d) manuscrise, incunabule, cărți rare şi cărți vechi, cărți cu valoare bibliofilă;

e) documente şi tipărituri de interes special: documente de arhivă, hărți şi alte materiale cartografice;

f) obiecte cu valoare memorialistică;

www.cimec.ro

g) obiecte şi documente cu valoare numismatică, filatelică, heraldică: monede, medalii, ponduri, decoraţii, insigne, sigilii, brevete, mărci poştale, drapele şi stindarde;

h) piese epigrafice;

i) fotografii, clişee fotografice, filme, înregistrări audio şi video;

j) instrumente muzicale;

k) uniforme militare şi accesorii ale acestora;

l) obiecte cu valoare tehnică;

m) alte bunuri din această categorie.

2. **Bunuri cu semnificaţie artistică**, de valoare deosebită sau excepţională, cum sunt:

a) opere de artă plastică: pictură, sculptură, desen, gravură, fotografie şi altele;

b) opere de artă decorativă şi aplicată din sticlă, ceramică, metal, lemn, textile şi alte materiale, podoabe;

c) obiecte de cult: icoane, broderii, orfevrărie, mobilier şi altele;

d) proiecte şi prototipuri de design;

e) materialele primare ale filmelor artistice, documentare şi de animaţie;

f) alte bunuri din această categorie.

3. **Bunuri cu semnificaţie etnografică**, de valoare deosebită sau excepţională, cum sunt:

a) unelte, obiecte de uz casnic şi gospodăresc;

b) piese de mobilier;

c) ceramică;

d) textile, piese de port, pielărie;

e) alte obiecte din metal, lemn, os, piatră, sticlă;

f) obiecte de cult;

g) podoabe;

h) ansambluri de obiecte etnografice;

i) alte bunuri din această categorie.

4. **Bunuri de importanţă ştiinţifică**, de valoare deosebită sau excepţională, cum sunt:

a) specimene rare şi colecţii de zoologie, botanică, mineralogie şi anatomie;

b) trofee de vânat;

c) alte bunuri din această categorie.

5. **Bunuri de importanţă tehnică**, de valoare deosebită sau excepţională, cum sunt:

a) creaţii tehnice unicat;

b) raritaţi, indiferent de marcă;

c) prototipurile aparatelor, dispozitivelor şi maşinilor din creaţia curentă;

d) creaţii tehnice cu valoare memorială;

e) realizări ale tehnicii populare;

f) matriţele de compact-discuri şi CD-ROM;

g) alte bunuri din această categorie.

Colecţiile publice constituite (muzee, biblioteci, arhive) precum şi bunurile culturale aflate în proprietatea cultelor religioase sunt ocrotite şi nu pot fi înstrăinate.

Legea se aplică şi pentru bunurile din patrimoniul privat?

Da, statul garantează proprietatea, dar exercitarea dreptului de proprietate şi a altor drepturi reale, precum şi a dreptului de administrare asupra unui bun din patrimoniul cultural naţional este supusă reglementărilor legii pentru toate categoriile de deţinători.

Ce înseamnă clasarea unui bun cultural în patrimoniul naţional?

Prin clasare se înţelege procedura de stabilire a bunurilor culturale mobile care fac parte din patrimoniul cultural naţional mobil.

Înscrierea bunului în patrimoniul cultural naţional se poate face în urma unei expertize care îi stabileşte importanţa sau semnificaţia istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, ştiinţifică şi tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică,

heraldică, bibliofilă, cartografică şi epigrafică, de vechimea, unicitatea sau raritatea.

Ce drepturi şi obligaţii au proprietarii de bunuri culturale clasate?

Principalul efect al clasării este înscrierea bunului în inventarul patrimoniului cultural naţional şi punerea lui sub protecţia legii, cu toate obligaţiile şi drepturile care decurg din această înscriere, pentru stat şi pentru proprietari, dintre care menţionăm:

Avantaje:

- Proprietarii privaţi beneficiază de consultanţă gratuită din partea instituţiilor specializate, în scopul păstrării, conservării şi punerii în valoare a acestor bunuri;
- Sumele utilizate de proprietari pentru operaţiunile de restaurare şi conservare dispuse în conformitate cu obligaţiile ce decurg din lege sunt deductibile la calcularea impozitului pe venit sau profit, după caz.

Restricţii:

- Bunurile clasate nu pot fi scoase din ţară fără un certificat de export;
- Bunurile culturale mobile clasate în tezaur, aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat, pot fi exportate numai temporar;
- Bunurile culturale mobile, proprietate a persoanelor fizice sau juridice de drept privat, clasate în tezaur, pot face obiectul unei vânzări publice numai în condiţiile exercitării dreptului de preemţiune de către statul român, prin Ministerul Culturii şi Cultelor în termen de maximum 30 de zile, calculat de la data înregistrării comunicării, iar valoarea de achiziţionare este cea negociată cu vânzătorul sau cu agentul economic autorizat ori cea rezultată din licitaţia publică;
- Persoanele fizice sau juridice de drept privat, proprietare ale bunurilor culturale mobile clasate, au obligaţia de a anunţa în scris direcţiile judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional în termen de 15 zile de la data transferării unui astfel de bun în proprietatea altei persoane, precum şi de la data instituirii unui drept real asupra unui astfel de bun;
- În cazul pierderii sau al furtului bunurilor culturale mobile clasate, proprietarii, titularii altor drepturi reale, titularii dreptului de administrare, precum şi deţinătorii cu orice titlu ai acestor bunuri au obligaţia de a anunţa, în scris, în termen de 24 de ore de la constatare, organul de poliţie din raza teritorială;
- În cazurile prevăzute la alin. (2), precum şi în cazul distrugerii totale sau parţiale a bunurilor culturale mobile clasate proprietarii, titularii altor drepturi reale, titularii dreptului de administrare, precum şi deţinătorii cu orice titlu ai acestor bunuri au obligaţia de a anunţa în scris direcţia judeţeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional în termen de 3 zile de la constatare.

Cum pot să aflu dacă deţin un bun susceptibil de clasare?

Dacă sunteţi persoană privată:

- Trebuie să vă adresaţi cu o cerere de expertizare direcţiei judeţene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional din judeţul în care locuiţi (sau a Municipiului Bucureşti).
- Să acceptaţi la dumneavoastră vizita unui expert, care va examina bunurile şi va întocmi ulterior referatul de expertiză.
- Să acceptaţi, dacă expertul consideră necesar, transportarea bunurilor la un laborator de expertiză, pentru investigaţii suplimentare; în acest caz, se va întocmi un proces verbal de predare-primire.
- Să aşteptaţi 30 de zile de la data finalizării expertizei pentru a primi concluziile raportului de expertiză, care confirmă sau infirmă valoarea de patrimoniu a bunului cultural.
- Să aşteptaţi 3 luni din momentul declanşării procedurii de clasare emiterea unei hotărâri de clasare de către Comisia Naţională a Muzeelor şi Colecţiilor şi aprobarea acesteia prin ordin al ministrului culturii.
- Să aşteptaţi alte 10 zile pentru a primi

www.cimec.ro

certificatul de clasare şi fişa standard a obiectului.

Atenție! Certificatul de clasare nu ține loc de titlu de proprietate asupra bunului cultural !

În ce cazuri se inițiază din oficiu procedura de clasare pentru bunuri aflate la o persoană privată?

Procedura de clasare se declanşează din oficiu de către direcțiile județene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național numai dacă:

- vreți să vindeți bunuri susceptibile de a face parte din patrimoniul cultural național printr-un agent autorizat (anticariat, magazin de antichități, casă de licitație etc.);
- vreți să scoateți bunul din țară temporar (pentru o expoziție, pentru restaurare într-un atelier specializat din străinătate, pentru expertiză etc.) sau definitiv şi solicitați un certificat de export;
- ați făcut o descoperire arheologică întâmplătoare, pe care sunteți obligat prin lege să o declarați în 72 de ore;
- vi s-a confiscat un bun cultural (de exemplu, pentru că ați încercat să scoateți un bun din țară fără autorizație);
- aveți un bun aflat în custodia unei instituții publice, care urmează să vă fie restituit.

Dacă bunul nu a fost clasat în patrimoniul cultural național se poate reveni asupra deciziei?

În cazul în care un bun cultural mobil nu a fost clasat, procedura poate fi reluată, la cerere, după minimum 3 ani; în situațiile în care au apărut elemente noi justificative, acest termen poate fi redus de Comisia Națională a Muzeelor şi Colecțiilor. De asemenea, ordinul de clasare, declasare sau de trecere dintr-o categorie în alta a patrimoniului cultural național a unui bun cultural mobil poate fi contestat de proprietarul sau de titularul dreptului de administrare la Ministerul Culturii şi Cultelor, în termen de 30 de zile de la comunicare.

Ministerul Culturii şi Cultelor este obligat să soluționeze contestația în termen de 30 de zile de la înregistrarea acesteia.

În cazul în care proprietarul sau titularul dreptului de administrare este nemulțumit de răspunsul la contestația adresată Ministerului Culturii şi Cultelor, el se poate adresa, în condițiile Legii contenciosului administrativ, instanțelor judecătoreşti competente.

Dacă un bun clasat a fost distrus (de exemplu într-un incendiu sau cutremur), pot cere declasarea lui?

Da, dacă un expert autorizat constată că bunul este deteriorat grav sau distrus şi întocmeşte un referat, declanşând procedura de declasare. Acelaşi lucru se întâmplă şi în cazul în care referatul de expertiză pe baza căruia s-a făcut clasarea bunului este ulterior invalidat. Procedura de declasare se desfăşoară similar cu procedura de clasare.

Ce efect are declasarea?

Declasarea are ca efect imediat radierea bunului din Inventarul Tezaurului şi, prin aceasta, înlăturarea obligațiilor şi drepturilor care decurg din lege.

Aceasta nu înseamnă că proprietarul nu trebuie să trateze orice bun cultural cu grijă şi cu responsabilitate! Mai ales datorită faptului că un bun cultural poate deveni, cu trecerea timpului, un bun de patrimoniu cultural național. Prin urmare, toate bunurile culturale trebuie respectate.

16. Vas Cucuteni. Muzeul Național de Istorie al României

Ce înseamnă obligația proprietarului sau administratorului titlului de proprietate de a proteja bunurile culturale mobile?

- să ocrotească bunurile împotriva oricăror acte comisive sau omisive care pot duce la degradarea, distrugerea, pierderea, sustragerea sau exportul ilegal al acestora;
- să înştiințeze în maximum 5 zile direcțiile județene pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național în cazul constatării unui pericol iminent de distrugere sau de degradare gravă a acestor bunuri;
- să asigure restaurarea bunurilor numai de către restauratori acreditați.

Dar dacă nu am bani pentru costul restaurării unui bun de patrimoniu pe care îl dețin?

În cazul în care proprietarul bunului cultural mobil clasat în Tezaur este o persoană fizică, din a cărei declarație pe propria răspundere rezultă că nu are posibilități financiare pentru acoperirea cheltuielilor de restaurare şi conservare, aceste operațiuni vor fi finanțate, parțial sau integral, de la bugetul de stat ori de la bugetele locale, după caz, potrivit dispozițiilor prezentei legi. În cazul vânzării ulterioare a acestor bunuri culturale mobile, costurile operațiunilor de restaurare şi conservare vor fi restituite de proprietarul vânzător instituției finanțatoare.

Ce obligații au persoanele care realizează copii, mulaje, tiraje postume sau facsimile după bunuri clasate?

Persoanele care execută copii, mulaje, tiraje postume şi facsimile de pe bunuri culturale mobile clasate sunt obligate:

- să utilizeze tehnici adecvate şi să ia măsurile necesare pentru a nu fi afectate, imediat sau în timp, integritatea şi calitatea originalelor;
- să ceară un acord scris de la titularul dreptului de administrare sau de la proprietarul bunului;
- să le marcheze vizibil, pentru a nu fi confundate cu originalul, după caz, cu mențiunea copie, facsimil, tiraj postum, numele autorului şi anul în care au fost realizate, precum şi specificarea colecției în care se află originalul.

Operele creatorilor în viață pot fi clasate sau restricționate la scoaterea din țară ?

Nu. Operele de artă plastică şi fotografică, operele de artă decorativă sau de cult, operele cu caracter etnografic, ale meşteşugarilor populari, precum şi alte opere create de autori în viață nu pot face obiectul clasării. Ele pot fi exportate definitiv sau temporar fără nici o restricție.

www.cimec.ro

Ce este inventarul bunurilor culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național?

Inventarul patrimoniului cultural național cuprinde bunurile clasate, de valoare excepțională sau deosebită, care se bucură de protecție specială şi nu pot fi exportate definitiv. Inventarul este administrat de Ministerul Culturii şi Cultelor, iar baza de date este dezvoltată de Institutul de Memorie Culturală.

Inventarul bunurilor mobile clasate până în prezent (2009) conține peste **20.000 de poziții** şi creşte într-un ritm de circa 500 de bunuri clasate lunar. .

Ce este inventarul patrimoniului cultural local?

La nivelul localităților este bine să se întocmească un inventar al patrimoniului cultural de pe raza localității, care să cuprindă toate zonele protejate, siturile arheologice, rezervațiile naturale, monumentele istorice, colecțiile de patrimoniu mobil şi alte obiective care reprezintă o valoare memorială, istorică, artistică, importantă pentru patrimoniul local, indiferent dacă acestea se află pe o listă oficială de protecție sau nu. Un astfel de inventar ar fi un instrument util pentru a vă face o imagine unitară, cuprinzătoare, asupra a ceea ce este semnificativ pentru comunitatea locală.

Ce înseamnă evidența colecțiilor de patrimoniu cultural mobil?

Prin evidență se înțelege consemnarea informațiilor privind obiectele din colecții conform unor reguli (norme) stabilite. Evidența este una dintre activitățile cel mai importante pentru cunoaşterea şi protecția patrimoniului. Bunurile culturale mobile aflate într-o colecție muzeală, de cult, şcolară, la persoane fizice, într-un muzeu sătesc trebuie să fie documentate, adică să fie înregistrate într-un registru de inventar, să fie fotografiate şi, dacă este posibil, să fie fişate pe fişe individuale şi să fie înregistrate pe calculator într-o bază de date.

De ce avem nevoie de evidența colecțiilor?

- Pentru că ştiind ce avem în colecții – şi dovedind aceasta prin consemnarea informațiilor despre obiectele din colecții (proveniență, autor, datare, descriere, etc.) – ne îndeplinim o îndatorire de bază a oricărui deținător de bunuri culturale şi câştigăm credibilitate față de organismele ierarhice şi administrative, față de donatori potențiali şi față de comunitate.
- Pentru că ştiind cu precizie unde se găseşte fiecare bun cultural, putem să îl găsim repede când avem nevoie de el şi, prin aceasta, să gestionăm corect şi să valorificăm pe deplin colecția muzeală.
- Pentru că identificând cu precizie dispariția unor bunuri şi deținând informații de identificare detaliate pentru poliție, avem şanse mai mari să le recuperăm în caz de furt sau de înstrăinare ilegală.
- Pentru că o bună documentare a colecțiilor ne dă posibilitatea să răspundem eficient întrebărilor gestionarilor, cercetătorilor şi publicului în general, servind deopotrivă bunei gospodăriri, progresului cercetării şi educației, punerii în valoare a moştenirii culturale.
- Pentru că documentarea ne ajută să avem grijă de bunurile din colecții şi să acordăm atenția necesară pieselor fragile, care se pot deteriora în timp.
- Pentru că ne asistă în lămurirea statutului unor bunuri revendicate de terți.
- Pentru că ne ajută în formularea strategiei de creştere a colecției, prin identificarea temelor şi categoriilor de piese insuficient reprezentate.
- Pentru că ne garantează că informația nu va muri odată cu noi.

Care sunt principiile de bază pentru evidența colecțiilor?

- Orice deținător de bunuri de patrimoniu trebuie să țină un *registru de inventar*, scris şi/sau în format electronic (pe calculator), care să înregistreze toate bunurile din colecțiile permanente, să aloce un număr de inventar unic permanent fiecărui obiect şi să furnizeze suficiente informații necesare pentru gestionarea adecvată a colecțiilor.
- *Numărul de inventar* trebuie să fie asociat fizic cu fiecare obiect, prin marcarea sau *etichetarea* acestora cu numărul de inventar.
- *O copie a registrului de inventar* trebuie să fie păstrată într-o altă locație, în afara muzeului. Dacă registrul inventar este informatizat integral, o copie a informației de bază trebuie să fie păstrată pe un mediu alternativ, care să îndeplinească cerințele de arhivare (de exemplu, o copie pe hârtie de calitate, rezistentă în timp).
- *Fotografierea şi/sau desenarea obiectului* trebuie să fie parte a procedurii de înregistrare. Pentru fiecare obiect trebuie să existe cel puțin o imagine. Pentru monede, medalii, alte obiecte cu două fețe se face o fotografie pentru avers şi una pentru revers. Este bine să se facă şi fotografii de detaliu pentru semnături, mărci, însemnări, etc. Alături de obiectul fotografiat este util să fie incluse o etichetă cu numărul de inventar şi o scală gradată.

Cum combatem traficul ilicit cu bunuri culturale?

Traficul ilicit cu bunuri culturale provoacă pierderi imense patrimoniului, mai ales acolo unde autoritățile publice nu au suficiente mijloace să îl combată.

Furturile din biserici, din muzee, din alte colecții publice şi private, săpăturile ilegale şi utilizarea detectoarelor de metale în siturile arheologice, achiziționarea unor bunuri de patrimoniu pe sume derizorii şi apoi scoaterea acestora din țară fără autorizație de export sărăceşte patrimoniul şi ne lipseşte de informație istorică valoroasă.

Măsurile de prevenire includ:

- asigurarea pazei şi securității colecțiilor de bunuri culturale prin sisteme de protecție, iluminat corespunzător, controlul accesului;
- documentarea colecțiilor şi fotografierea tuturor pieselor, astfel încât să se sporească şansele de identificare şi de recuperare în caz de sustragere;
- anunțarea de îndată a oricăror sustrageri, atât la poliție cât şi la direcția județeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural național, care va înştiința Ministerul Culturii şi Cultelor.
- paza şi controlul frecvent al siturilor arheologice şi măsuri de împrejmuire cu gard de protecție de câte ori este posibil;

Reglementarea CEE No. 3911/92 privind exportul bunurilor culturale[7] reglementează exportul bunurilor culturale în afara granițelor Uniunii Europene, pentru a asigura un control uniform, prin obligativitatea emiterii unor licențe de export pentru categoriile de bunuri culturale menționate în anexa la reglementare. Licența de export trebuie să fie eliberată de o instanță competentă din statele membre.

Licența de export poate fi refuzată în cazul bunurilor clasate în categoria Tezaur național, având o valoare artistică, istorică sau arheologică în statele respective.

Statele membre pot să nu solicite o licență de export pentru bunuri de interes arheologic sau ştiințific limitat, cu condiția ca aceste bunuri să nu provină direct din săpături arheologice, situri sau descoperiri din statele membre.

Fiecare stat membru urmează să stabilească sancțiunile pentru încălcarea prezentelor reglementări, sancțiuni care să fie suficient de mari pentru a determina respectarea reglementărilor stabilite.

[7] Règlement CEE du Conseil concernant l'éxportation de biens culturels, 9 dec. 1992 Bruxelles publicată în *Journal officiel des Communautès europèennes.* L 395/1 din 31.12.1992, p. 145 - 149.

www.cimec.ro

17. Fotografie istorică: Şteampuri pentru extragerea aurului. Muzeul Aurului Brad

18. Hartă secol XVIII, Muzeul Național de Istorie al României

Extrase din Reglementarea CEE No. 3911/92

Categorii de bunuri culturale:

1. Obiecte arheologice mai vechi de **100 de ani** şi provenind din săpături sau descoperiri arheologice terestre sau submarine, situri arheologice, colecții arheologice.

1. Elemente făcând parte integrantă din monumente artistice, istorice sau religioase şi provenind din dezmembrările acestora, mai vechi de 100 de ani.
2. Tablouri şi picturi lucrate cu mâna, pe orice fel de suport şi cu orice materiale.
3. Mozaicuri, altele decât cele incluse la categoriile 1 şi 2, şi desene lucrate manual, pe orice fel de suport şi din orice materiale.
4. Gravuri, stampe, serigrafii şi litografii originale şi plăcile acestora, la fel şi afişele originale.
5. Producțiile originale de artă statuară sau de sculptură şi copii obținute după procedeul original, altele decât cele care intră în categoria 1.
6. Fotografii, filme şi negativele acestora.
7. Incunabule, manuscrise, inclusiv hărți geografice şi partituri muzicale, izolate sau în colecții.

9. Cărți cu peste **100 de ani** vechime, izolate sau în colecții.

10. Hărți geografice imprimate cu vechime de peste **200 de ani**.

11. Arhive de orice fel, pe orice suport, având în componența lor elemente mai vechi de **50 de ani**.

12.a. Colecții şi specimene din colecții de zoologie, botanică, mineralogie sau anatomie;

12.b. Colecții de interes istoric, paleontologic, etnografic sau numismatic.

13. Mijloace de transport mai vechi de **75 de ani**.

14. Orice alt obiect din vechime neinclus în categoriile de mai sus, mai vechi de 50 de ani.

a. având între **50 şi 100 de ani** din categoriile:

- jucării, jocuri
- sticlărie
- articole de orfevrărie
- mobilier şi obiecte de amenajări interioare
- instrumente optice, fotografice sau cinematografice
- instrumente muzicale
- orologerie
- ceramică

- tapiserii
- covoare
- hârtie pictată
- arme

b. având peste **100 de ani**.

Bunurile culturale din categoriile A1 - A14 supuse acestor reglementări trebuie să aibă valori egale sau mai mari decât cele de mai jos, cu excepția bunurilor arheologice (1), părților detaşate din monumente (2), incunabulelor şi manuscriselor (8) şi arhivelor (11), care nu se evaluează (valoare 0).

Valoarea bunurilor se estimează în momentul solicitării autorizației de export.

- 15.000 euro	mozaicuri, gravuri şi desene, fotografii, hărți imprimate
- 50.000 euro	statui, cărți, colecții, mijloace de transport, alte obiecte (14)
- 150.000 euro	tablouri

Prin urmare, Reglementarea utilizează **criteriul vechimii**, începând cu minimum 50 de ani pentru majoritatea categoriilor de bunuri, ponderat cu cel al **valorii băneşti** pentru unele categorii de obiecte artistice şi utilitare.

Cel mai strict reglementată este circulația **bunurilor arheologice** de peste 100 de ani, a **părților detaşate din monumente** de peste 100 de ani, a **incunabulelor, manuscriselor şi arhivelor** de peste 50 de ani, pentru care este necesară licență de export în toate împrejurările. Pentru celelalte bunuri, de peste 50 de ani până la 200 de ani, se introduce şi un criteriu de valoare bănească, care se evaluează doar în momentul solicitării autorizației.

Sunt exceptate şi bunurile aparținând autorului lor, care face cu ele ce doreşte.

Furturile sau distrugerile de bunuri culturale se anunță la Ministerul Culturii şi Cultelor pentru a fi înscrise în *Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal, aflate în proprietatea şi/sau gestionarea unor persoane juridice de drept public şi privat (Ordinul nr. 2044 din 09.05.2001 al Ministerului Culturii şi Cultelor)*

Extras din Ordinul nr. 2044 din 09.05.2001 al Ministerului Culturii şi Cultelor

Metodologie pentru înscrierea în Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal

1. *Evidența bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal se face de către secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor şi Colecțiilor.*
2. *Înscrierea în Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal a unui bun se realizează ca urmare a solicitării, în scris, a acestui lucru de către deținătorul păgubit, în cel mai scurt timp de la constatarea prejudiciului.*
3. *Înscrierea se realizează în urma depunerii la secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor şi Colecțiilor a unui dosar cuprinzând un referat privind condițiile distrugerii, furtului, dispariției sau exportului ilegal, fişa bunului şi fotografia acestuia.*
4. *Secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor şi Colecțiilor va acorda un cod unic de identificare a bunului şi va anunța organele competente. De asemenea, va răspunde solicitărilor de informații primite din partea unor organisme administrative şi profesionale.*
5. *Secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor şi Colecțiilor va înainta Institutului de Memorie Culturală dosarul bunului pentru înscriere în baza de date a Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal şi arhivarea documentelor doveditoare în arhivă.*
6. *Institutul de Memorie Culturală va asigura administrarea bazei de date a Registrului bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal şi arhivarea dosarelor şi va răspunde solicitărilor de informații primite prin secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor şi Colecțiilor.*

În cazul recuperării unui bun cultural furat, dispărut sau exportat ilegal, acesta va fi radiat din Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute sau exportate ilegal, cu mențiunea datei şi a condițiilor recuperării. Codul unic va rămâne nealocat.

19. Muntele de sare, Slănic, jud. Prahova

20. Valea Jiului

2.4 ZONELE PROTEJATE

Ce sunt zonele protejate?

Zone protejate sunt zonele naturale sau construite, delimitate geografic şi/sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural şi/sau cultural şi sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a valorilor de patrimoniu.
Legea evidențiază zonele naturale protejate de interes național şi identifică valorile de patrimoniu cultural național, care necesită instituirea de zone protejate pentru asigurarea protecției acestor valori.

Cine delimitează zonele protejate prevăzute în anexa la lege?

Autoritățile administrației publice locale, cu sprijinul autorităților publice centrale cu atribuții în domeniu, vor delimita, în baza unor studii de specialitate, în termen de 12 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, zonele de protecție a valorilor de patrimoniu cultural, prevăzute în anexa nr. III. În vederea instituirii zonelor protejate, autoritățile administrației publice locale vor întocmi documentațiile de urbanism şi regulamentele aferente, elaborate şi aprobate potrivit legii, care vor cuprinde măsurile necesare de protecție şi conservare a valorilor de patrimoniu cultural național din zonă.

Cine avizează şi aprobă lucrări în zone protejate?

Lucrările necesare de salvare, cercetare, restaurare, protejare, conservare şi de punere în valoare a patrimoniului din zonele protejate de interes național se vor executa numai în baza avizelor şi aprobărilor autorităților administrative şi forurilor ştiințifice din domeniu, prevăzute de lege. Aceste lucrări se cuprind în listele de investiții anexă la bugetele ordonatorilor principali de credite, pe bază de documentații tehnico-economice elaborate şi aprobate potrivit dispozițiilor legale, şi se finanțează, în completare, în limita fondurilor aprobate cu această destinație, prin legile bugetare anuale.

Cine finanțează lucrările în zone protejate?

Finanțarea totală sau parțială a lucrărilor se poate face şi de alți investitori, persoane fizice sau persoane juridice, din donații sau din alte fonduri alocate de organisme internaționale sau din resurse financiare obținute în baza unor convenții bilaterale ori multilaterale, în condițiile stabilite de lege.

22. Rezervația de arhitectură populară în aer liber, Suceava

23. Cetatea Deva, jud. Hunedoara

21. Palatul brâncovenesc Mogoşoaia

Ce este zona de protecție a monumentelor istorice ?

Până la delimitarea prin studii de specialitate a zonelor de protecție a valorilor de patrimoniu cultural, prevăzute în anexa nr. III, în condițiile art. 5 alin. (2), se instituie zone de protecție a monumentelor istorice, de **100 metri în municipii şi oraşe, de 200 metri în comune şi de 500 metri în afara localităților.**

Distanțele sunt măsurate de la limita exterioară a terenurilor aferente monumentelor istorice.

3 Prevenirea şi limitarea urmărilor dezastrelor

Dezastrele, cu tot caracterul lor excepțional, extrem, fac parte, şi ele, din viața normală. Nu trebuie să aşteptăm să se întâmple ceva grav pentru a lua măsuri de prevenire şi de micşorare a efectelor unor posibile dezastre. Focul, inundațiile, cutremurele, furtunile, catastrofele provocate de neglijențe umane, mai mari sau mai mici, atacurile unor agenți biologici, pot apărea în orice moment şi pot provoca daune ireparabile patrimoniului cultural.

Conflictele armate sunt o gravă sursă de pierdere a patrimoniului cultural.

Identificarea şi prevenirea cauzelor care pot pune în pericol patrimoniul, precum şi stabilirea din timp a ceea ce avem de făcut în caz de necesitate pot limita eventualele pierderi sau daune.

Măsuri preventive: planul de acțiune în cazuri de dezastre

Pentru un dezastru nu eşti niciodată destul de pregătit. Totuşi, întocmirea din vreme a unui plan de acțiune şi stabilirea responsabilităților este vitală pentru limitarea şi înlăturarea pagubelor.

1. Cine răspunde?

Primul pas este ca prevenirea dezastrelor să nu rămână o problemă a tuturor şi a nimănui într-o instituție. O persoană sau un grup de persoane trebuie să primească această responsabilitate, cu sprijin de la cel mai înalt nivel de decizie. Persoana desemnată, ajutată de un colectiv, trebuie:

- să evalueze riscurile potențiale la care sunt expuse bunurile culturale pe care trebuie să le protejeze;
- să facă un plan de măsuri pentru prevenirea şi limitarea efectelor unor dezastre, cu măsuri generale şi specifice fiecărui tip de factor distructiv, plan care să fie aprobat de conducerea instituției;
- să urmărească luarea măsurilor preventive stabilite;
- să instruiască tot personalul instituției asupra responsabilităților ce le revin şi să organizeze exerciții practice;
- să țină legătura cu unitatea de pompieri, cu protecția civilă. cu primăria şi cu alți factori implicați în prevenirea şi limitarea efectelor dezastrelor, să urmărească legislația în domeniu şi experiența pe plan național şi internațional;
- să elaboreze planuri concrete de protecție şi de evacuare;
- să informeze periodic conducerea instituției şi pe colegi asupra măsurilor luate şi a eventualelor probleme apărute;
- să coordoneze acțiunile în cazul unui dezastru.

2. Identificarea riscurilor

Primul lucru pe care trebuie să îl facem este să identificăm riscurile. Acestea nu sunt doar cele clasice, cum ar fi cutremurul, incendiul provocat din cauze exterioare, dar şi de un scurtcircuit electric sau de o mână criminală, inundațiile provocate de revărsarea unor râuri,

erupțiile vulcanice, războiul. Dezastre pot fi provocate şi de schimbările climatice, economice, demografice şi social-politice, cu diversele lor consecințe, care devin tot mai accentuate şi mai dese în ultimele decenii:

- uscăciune excesivă, care poate provoca incendii de pădure, temperaturi extrem de ridicate, furtuni de praf şi de nisip;
- ploi torențiale, care pot depăşi capacitatea normală de preluare a canalizării şi a rigolelor de scurgere a apei, inundând subsoluri şi încăperi aflate la parter, pătrunzând pe lângă ferestre şi uşi neetanşe sau prin terase şi acoperişuri defecte;
- furtuni violente, care pot dizloca din rădăcină copaci din apropierea clădirii, smulge acoperişuri, dezafecta rețele electrice, smulge împrejmuiri, chioşcuri, construcții uşoare, care la rândul lor pot cauza daune clădirii peste care sunt aruncate;
- înghețuri şi dezghețuri rapide, cu pericolele de spargeri de țevi sau de exces de apă;
- alunecări de teren;
- poluarea aerului sau a apei cu agenți chimici ca urmare a unor accidente industriale;
- atacuri de insecte, ciuperci, mucegaiuri;
- explozie de gaze;
- atacuri teroriste, vandalizări ca urmare a unor tulburări sociale şi politice sau doar ca urmare a unor evenimente muzicale sau sportive care antrenează mase mari de oameni scăpate de sub control.

Şi în România se resimt astfel de modificări care aduc riscuri suplimentare pentru patrimoniul cultural.

Factori de risc mai pot fi şi existența unor şantiere de construcții în imediata vecinătate, a unor întreprinderi industriale poluante, a unor şosele pe care circulă vehicule ce transportă substanțe periculoase, un teren şubred. Toate posibilele cauze de dezastru, mai vechi sau mai noi, trebuie să le aveți în vedere şi să le puneți pe o listă.

Pe lângă cauzele externe, trebuie să evaluăm şi starea bunurilor pe care vrem să le protejăm:

- Cât sunt ele de vulnerabile, cât de uşor de deteriorat?
- Sunt protejate în cutii, sunt bine fixate?
- Rafturile sunt ancorate de elementele de structură ale clădirii?
- Există obiecte puse direct pe podea, unde pot fi afectate de apă?
- Sunt obiecte sub sau în imediata apropiere a unor surse de alimentare cu apă?
- Obiecte fragile sunt situate la înălțime, de unde pot cădea?
- Instalația electrică este în bună stare şi verificată periodic?
- Instalația de apă este sigură?
- Există hidranți, stingătoarele de incendiu sunt verificate periodic?

În evaluarea riscurilor nu trebuie să le uităm pe cele legate de vulnerabilitatea informațiilor despre bunurile culturale:

- Există un inventar complet şi corect al bunurilor şi al locației lor curente?
- Este păstrată o copie a inventarului într-o altă locație, astfel încât să putem reconstitui evidența bunurilor în cazul pierderii sau distrugerii inventarului curent?
- Ne-am gândit la o listă de priorități, adică la ce trebuie salvat în primul rând în cazul unui dezastru, din punct de vedere al valorii, rarității, imposibilității înlocuirii unei piese cu alta asemănătoare?

Dacă nu există, o astfel de listă trebuie făcută de urgență, cu locația exactă a bunurilor prioritare. Ca pentru orice document important, o copie a acestei liste trebuie să o păstrăm într-o altă locație, pentru siguranță. Pentru prevenirea vandalismelor şi a furturilor, trebuie să evaluăm cum este asigurată securitatea colecțiilor.

În concluzie, nu putem schimba nici clima, nici localizarea geografică, dar putem reduce riscurile printr-o monitorizare vigilentă a clădirilor şi a colecțiilor, prin reparații şi îmbunătățiri care implica nu numai bani, dar mai

www.cimec.ro

ales responsabilitate, conştiinciozitate, grijă. Să fii un bun gospodar şi să-ți pese, să vrei să înveți mereu.

3. Limitarea riscurilor

Planul de măsuri pe care îl facem trebuie să fie clar, simplu şi flexibil. Să răspundă la întrebări concrete, de tipul: *ce, cine, când, unde, cu ce*? Planul trebuie să aibă în vedere în primul rând apa şi focul, care sunt pericolele cele mai probabile. Ele provoacă daune adesea în afara orelor de program, când bunurile nu sunt supravegheate. De aceea, o instalație de avertizare în caz de incendiu este foarte necesară. Pentru instituțiile mari deținătoare de bunuri culturale este de dorit să existe şi o instalație modernă de stingere a incendiilor.

Măsurile de prevenire a dezastrelor, bazate pe constatările făcute cu ocazia evaluării riscurilor trebuie să fie o parte din planul general de activitate al instituției, contribuind la o mai bună evidență şi conservare a bunurilor culturale. Să nu uităm, de asemenea, că măsurile pe care le luăm pentru protejarea colecțiilor sunt în acelaşi timp şi măsuri pentru protejarea oamenilor care le îngrijesc.

Într-o situație de urgență, oamenii intră în panică şi nu mai ştiu ce să facă. Prin urmare, trebuie să stabilim din vreme cine coordonează acțiunile, cine ține legătura cu echipele de intervenție, cine răspunde întrebărilor presei, unde se vor duce obiectele salvate.

Lista cu numele, adresele şi telefoanele persoanelor care trebuie anunțate să fie ținută la zi. În cazul unui incendiu, comunicarea între cei aflați în diverse puncte de intervenție este esențială. Pentru o bună comunicare între diversele echipe, esențială pentru ca eforturile să fie cât mai bine coordonate, se pot folosi mesaje scrise şi trimise prin curieri dintr-un loc în altul.

4. Măsuri generale prealabile

1. Măsurile preventive implică: **instalarea unor dispozitive** de detectare a fumului, dotare cu stingătoare de incendiu, asigurarea hidranților şi a furtunurilor, stabilirea şi marcarea căilor de evacuare în caz de urgență.

2. În fiecare instituție deținătoare de bunuri culturale trebuie să existe în permanență un minimum de **materiale de intervenție** banale, dar esențiale în caz de urgență. Unele dintre acestea sunt de utilitate în orice situații de criză, nu reprezintă o investiție costisitoare, se pot păstra timp îndelungat şi este bine să le avem la îndemână în caz de nevoie. Altele sunt necesare pentru anumite tipuri de colecții (hârtie, lemn, piese de dimensiuni mari, care nu pot fi transportate fără mijloace mecanice), care pot fi afectate într-un mod specific.

Cantitatea şi locul de păstrare a materialelor pentru intervenții depinde de mărimea colecției, de numărul de etaje al clădirii, de numărul de personal estimat că le va folosi în caz de nevoie. Oricum, acestea este bine să fie păstrate împreună, să fie la îndemână şi tot personalul să ştie unde sunt şi cum să le folosească în caz de nevoie. Ele trebuie să ne ajute să ne protejăm corpul, mâinile şi fața în condiții extreme, să transportăm şi să împachetăm rapid lucrurile care trebuie salvate şi să luăm primele măsuri de stabilizare şi limitare a daunelor. Când nu ai nimic la îndemână, te expui şi expui bunurile unor pericole suplimentare.

În funcție de specificul colecțiilor şi al clădirilor (tipuri de materiale dominante, mărimea colecțiilor, amplasarea spațială, structura clădirii, personalul necesar pentru intervenție), putem avea în vedere materiale cum sunt:

- folie de polietilenă (pentru acoperit, învelit, ambalat provizoriu), păstrată împreună cu forfecă şi bandă adezivă;
- saci de plastic de diverse mărimi, navete din plastic, cutii, păstrate împreună cu pixuri şi etichete, pentru identificarea bunurilor ambalate;
- hârtie absorbantă (sugativă, coli de hârtie de ziar neimprimate);
- hârtie cerată;
- bureți, mături, perii;
- găleți de plastic;
- mănuşi de cauciuc şi izolatoare (din piele);
- cizme de cauciuc;
- măşti de unică folosință contra fumului şi prafului;

- ochelari de protecție;
- lanterne cu baterii (în caz de întrerupere a curentului electric);
- scări, frânghie solidă, cărucioare de transport a materialelor;
- lăzi şi alte tipuri de ambalaje;
- trusă de prim ajutor conținând: feşe, spirt, vată, dezinfectante, analgezice;
- ventilatoare (pentru uscare);
- aspiratoare de evacuare a apei;
- dubluri de chei.

Acestea trebuie să fie păstrate într-un singur loc şi să fie verificate/împrospătate periodic.

3. Mai trebuie să ne gândim şi la **importanța mijloacelor de informare şi de comunicare** şi să avem în clădire: telefoane mobile, radio cu baterii.

4. Trebuie să identificăm şi să facem o **listă cu serviciile de urgență** (pompieri, poliție, apărare civilă, servicii de ambulanță, intervenții gaze, defecțiuni apă, etc.), care să conțină telefoane şi, eventual, persoane de contact. Lista trebuie afişată lângă fiecare telefon şi la aviziere sau în alte locuri vizibile. Şi această listă trebuie să fie verificată şi actualizată periodic.

5. În urma analizei, trebuie să concepem **planul de prevenire şi de limitare a dezastrelor**. Ce capitole trebuie să conțină planul de prevenire şi limitare a dezastrelor?

1. O introducere, în care să precizăm scopurile planului şi riscurile identificate.

2. Măsurile în cazul unei avertizări prealabile a iminenței unui dezastru.

3. Proceduri în caz de incendiu – cine răspunde, cine pe cine anunță, cu toate datele de contact.

4. Tipuri de dezastre (foc, apă, cutremur, etc.) şi acțiunile de întreprins pentru fiecare în parte.

5. Măsuri de refacere pentru a aduce instituția la starea de normalitate după dezastru.

6. Anexe, care pot include:

- planurile de evacuare pe etaje;
- lista serviciilor de urgență;
- lista responsabililor, adresele şi telefoanele de contact;
- lista cu adresele şi telefoanele personalului;
- lista cheilor;
- procedurile de oprire a alarmei contra incendiilor sau furtului;
- locația tablourilor şi a comutatoarelor electrice, locația surselor de apă şi a hidranților;
- locația debranşării de la alimentarea cu gaze naturale;
- căile de acces pentru evacuare şi spațiile de parcare necesare operațiunii;
- lista pieselor şi a colecțiilor prioritare care trebuie să fie salvate;
- formulare pentru evidența rapidă a obiectelor salvate;
- fotografii ale interioarelor;
- listă de verificare că nu s-a uitat nimic important din primele măsuri urgente stabilite în prealabil, cum ar fi: închiderea gazului, scoaterea din priză a aparatelor electrice, etc.

www.cimec.ro

5. Priorități în caz de dezastru

Prima prioritate în orice dezastru sunt **oamenii**, iar viața lor nu trebuie pusă în primejdie cu nici un chip de dragul salvării colecțiilor.

A doua prioritate sunt instrumentele esențiale pentru funcționarea instituției: **inventarele, fişele şi fotografiile pieselor din colecții, fişierele administrative**.

A treia prioritate sunt **colecțiile propriu-zise**, începând cu cele stabilite în prealabil ca fiind prioritare. În absența unei astfel de prevederi, riscăm să pierdem timp prețios salvând lucruri mai puțin importante şi certându-ne ce trebuie luat mai întâi.

24. Ruinele podului lui Traian, Drobeta Turnu Severin, jud. Mehedinți

6. Ce trebuie să facem pentru ca planul să fie aplicabil ?

Oricât de bun plan am întocmit, el este inutilizabil dacă:

- personalul instituției nu îl cunoaşte şi nu este antrenat să îl aplice;
- dacă nu este actualizat periodic;
- dacă nu îl găsim repede în caz de urgență.

Din aceste motive, este absolut necesar să avem mai multe copii ale planului, depuse în plicuri sigilate şi în mai multe locații. Planul trebuie să fie un instrument viu, care poate fi completat în timp cu noi capitole, astfel încât să putem proteja cât mai bine patrimoniul cultural şi pe cei care îl servesc, iar instruirile cu personalul să nu fie neglijate, să nu fie tratate formal, superficial şi să se facă inclusiv cu aplicații practice[8].

25. Depozit muzeal de bunuri etnografice din lemn, Caransebeş, jud. Caraş-Severin

26. Evidența colecțiilor muzeale, Muzeul Județean Alexandria

[8] Recomandări preluate după Beth Lindblom Patkus, Preservation Consultant Walpole, MA SUA şi Karen Motylewski, fost Director al Field Service*, Emergency Management. Technical Leaflet 3. Disaster Planning*, Northeast Document Conservation Center, 100 Brickstone Square, Andover, MA 01810-1494, http://www.nedcc.org/

Inundațiile: măsuri de salvare a bunurilor culturale

Fenomenele meteorologice extreme au devenit tot mai frecvente în ultimii ani. În fiecare an numeroase localități sunt afectate de inundații, de ploi torențiale şi furtuni violente, care produc pagube materiale şi suferințe.

Alteori inundațiile sunt produse de spargerea unor țevi de apă, fenomene de îngheț-dezgheț sau uitarea unui robinet deschis. Bunurile culturale, aflate în proprietate publică sau privată, pot şi ele să fie afectate în astfel de cazuri. De aceea, trebuie să luăm măsuri preventive, unele foarte simple, şi să ştim ce să facem după un astfel de eveniment pentru limitarea pagubelor. Dintre materialele cele mai afectate de apă este hârtia (cărți, documente, fotografii).

1. Măsuri preventive împotriva inundațiilor

- Nu țineți nici un obiect direct pe jos. Orice strop de apă ajunge în primul rând pe podea. Obiectele trebuie să fie ridicate la 30 - 50 de centimetri, pe rafturi sau pe suporți, astfel încât posibilele accidente curente cauzate de apă să nu le ajungă.
- Păstrați obiectele din materiale sensibile la umezeală - fotografii, cărți poştale ilustrate, timbre, obiecte din metal sau lemn - în cutii din materiale rezistente la apă. Astfel au şanse mai mari să fie protejate suplimentar.
- Într-o bibliotecă, rafturile orizontale este bine să aibă perforații sau şanțuri prin care apa să se poată scurge mai repede în cazul unei inundații din tavan, din cauza spargerii unei conducte de apă.
- Verificați periodic starea conductelor de apă, a robinetelor şi hidranților şi interveniți prompt pentru remedierea defecțiunilor.

2. Ce facem după o inundație: măsuri de salvare a bunurilor culturale

Evaluați rapid situația şi stabiliți prioritățile. Primele salvate vor fi obiectele cele mai valoroase şi din materialele cele mai fragile.

- Cărțile şi documentele, textilele, fotografiile, obiectele din piele trebuie să fie evacuate în primele 36 - 48 de ore de la dezastru, pentru a preveni apariția mucegaiului. Cel mai bine este să le transportăm într-un loc în care este posibilă congelarea lor uscată. Ele trebuie fi evacuate din spațiile inundate în spații salubre, eventual la alt etaj, transportate, după posibilități şi în funcție de spațiul existent, în brațe, în cărucioare sau în cutii deschise, în care să fie dispuse într-un singur strat, pentru a nu se lipi între ele.
- Obiectele din hârtie pot fi uscate prin amplasarea lor pe rafturi sau stative uscate, foile plasate eventual între materiale absorbante, cu uscătoare cu jet de aer sau ventilatoare îndreptate spre materialele ude, într-un loc umbrit şi bine aerisit. *Atenție! Uscarea nu se face brusc, prin încălzire puternică sau expunere la soare.*
- Obiectele ude nu trebuie tensionate, răsucite, suprapuse, dezlipite, iar manipularea lor trebuie să o facem cu grijă. Obiectele din hârtie pot fi uscate prin congelare uscată, în camere cu vid. Aceste măsuri sunt valabile pentru documente, manuscrise, hărți, cărți, obiecte din piele.
- Compact discurile, dischetele, filmele, discurile, microfilmele, benzile magnetice audio si video se scurg de apă şi se pun umede în pungi de plastic. Ele pot sta aşa câteva zile. Nu se ating cu mâna goală. Se usucă în poziție verticală, prin jet de aer.
- Picturile şi acuarelele, tipăriturile cu cerneală sau alte materiale solubile, fotografiile color, negativele, se usucă imediat cu jet de aer. Nu se atinge suprafața pictată/imprimată şi se țin în poziție orizontală, cu fața în sus.

- Dacă găsiți obiecte sparte sau care se rup în bucăți, puneți toate bucățile din acelaşi obiect într-o cutie deschisă şi nu încercați să le reparați până când nu sunt complet uscate. Pentru conservarea şi restaurarea unor materiale sau obiecte deosebite consultați un specialist.
- Tablourile trebuie scoase din rame şi lăsate să se usuce la aer şi umbră, cu fața în sus şi în poziție orizontală.
- Obiectele din metal trebuie să fie spălate cu apă curată şi uscate imediat cu o cârpă curată, moale.
- Obiectele ude se curăță cu apă curată, cu perii nu prea aspre şi se tamponează cu cârpe uscate şi moi. Pe cât posibil, se scoate conținutul din cutii, casete, dulapuri, pentru a permite uscarea. Nu se pun obiecte în pungi de plastic închise ermetic pentru că mucegăiesc.

Este foarte important ca acțiunea să fie bine organizată: obiectele să fie luate în ordine, iar cutiile în care sunt puse temporar pentru a fi transportate spre locul de uscare să fie numerotate pentru identificare.

Atenție! Umezeala, murdăria şi mucegaiul ne pot afecta grav sănătatea. Prin urmare, folosiți mănuşi din cauciuc şi protejați-vă gura şi nasul cu măşti de unică folosință.

3. Metode de uscare

Uscarea se face gradual, la umbră, nu fiți tentați să lăsați bunurile ude în soare puternic pentru mai mult timp. O metodă bună de uscare a cărților este congelarea acestora pe rafturi deschise, într-o cameră cu vid, care este apoi trecută la starea de vid redus. După terminarea procesului cărțile sunt uscate, păstrându-şi forma dinainte de congelare.

Procedeul Thermoline a fost pus la punct de firma Document Reprocessors şi a fost utilizat, între altele, pentru recuperarea multor volume afectate din biblioteca Universității Stanford, S.U.A., în urma inundației provocate de ploile torențiale din februarie 1998. În cadrul acestui procedeu, camera de vid este utilizată cu presiuni mai mari decât cele obişnuite pentru alte operațiuni de congelare uscată şi sunt apoi încălzite până la zero grade Celsius. În procesul de uscare cărțile sunt presate între plăci de aluminiu. Cărțile ies complet uscate şi se reumidifică în limitele normale în circa o săptămână. Costul operației este de 6 USD pentru o carte. Într-o tranşă săptămânală au putut fi curățate şi uscate prin acest procedeu circa 8.000 de volume. Au fost recuperate circa 75.000 de volume afectate, iar 2.300 de volume, reprezentând 3% din acestea, au trebuit să fie relegate.[9]

4. Clădiri istorice afectate de inundații

După retragerea apelor, începe operațiunea migăloasă şi complicată de revenire la normal. Primul lucru pe care trebuie să îl avem în vedere este să nu ne apropiem de clădirile afectate până când autoritățile competente spun că nu mai este nici un pericol atât din punct de vedere al retragerii apelor, cât şi din punct de vedere al structurii de rezistență a clădirii.

4.1. Documentarea şi evaluarea stricăciunilor

Înainte de începerea oricărei operațiuni de curățire trebuie să faceți o documentare vizuală cât mai completă a situației, fie prin fotografii adnotate, fie prin filmare cu o cameră video însoțită de comentariu sonor.

Faceți un inventar al obiectelor descoperite la locul dezastrului: elemente decorative, piese de mobilier, fragmente arhitectonice dislocate. Nu aruncați nimic în această etapă pentru că nu ştiți încă de ce veți avea nevoie mai târziu.

Această evaluare preliminară a stării clădirii va fi prezentată unor specialişti care vor stabili planul de stabilizare, reparare şi restaurare a construcției.

[9] Joan Loftus, Disasters: Plans, Clean-up, and Recovery at Stanford University Libraries, *Proceedings of the 8th Annual Federal Depository Library* , April 12 – 15, 1999.

4.2. Stabilizarea structurii

Cu avizul unor specialişti, prima urgență este stabilizarea structurii construcției prin elemente de susținere provizorie şi de fixare a pereților, bolților, fundației. Acoperişul trebuie să fie primul curățat şi reparat, fie şi provizoriu, ca şi sistemul de drenare a apei, pentru a proteja construcția de alte intemperii.

4.3. Uscarea şi aerisirea

- Îndepărtați pungile de apă şi noroiul rămas, fără a deteriora inutil materialele şi suprafețele prin scrijelire brutală.
- Îndepărtați mobilierul ud, bucățile de tencuială şi alte materiale căzute care pot fi surse suplimentare de menținere a umezelii în interior. Scoateți apa din subsol.
- Toate **piesele de mobilier** interior trebuie să fie scoase la aer pentru a se usca pe toate părțile, ca şi covoarele. Dacă este posibil, îndepărtați izolația sau tencuiala udă de pe pereți.
- Uscarea trebuie să se facă treptat, prin ventilare naturală. Deschideți larg uşile şi ferestrele. Puteți folosi şi ventilatoare, care să înlesnească îndepărtarea umidității, mai ales acolo unde nu este suficient curent de aer. Este de preferat uscarea naturală, căci orice proces brusc poate cauza deteriorări suplimentare prin contractarea materialelor, exfolieri, crăpături. Lăsați tencuiala să se usuce treptat, pentru a evita crăparea ei şi separarea în straturi. Pereții din rigips care s-au îmbibat de apă trebuie să fie îndepărtați pentru că pot constitui un mediu favorabil pentru bacterii şi ciuperci periculoase pentru sănătate.
- **Lemnul** trebuie lăsat să se usuce treptat şi uniform, printr-o ventilație adecvată. În cele mai multe cazuri, umflarea şi deformarea lemnului solid din bârne şi podele va fi minimă şi va dispărea pe măsură ce acesta se usucă. În schimb, suprafețele din lemn laminate pot să se desfacă în straturi din cauza uscării inegale. Uscarea forțată cu ajutorul unor surse de căldură nu este recomandată pentru că determină uscarea inegală şi apariția unor crăpături şi altor deteriorări ale lemnului.
- Îndepărtați **linoleumul**, paravanele şi orice alte adăugiri pentru a permite o evaporare maximă a suprafețelor umede. Nu călcați pe cât posibil direct pe podelele ude până când acestea nu se usucă.
- Noroiul, gunoaiele şi alte reziduuri rămase în urma inundației se curăță cu apă curată. Nu se recomandă utilizarea apei sub presiune, care poate produce daune suplimentare suprafețelor şi aşa şubrezite.

Atenție! Nu curățați cu apă decât după ce v-ați asigurat că ați oprit curentul electric !

- Deconectați şi desfaceți **prizele şi întrerupătoarele** pentru a se usca. Instalația electrică, ca şi cea de gaze, trebuie să fie verificată de către o persoană autorizată. Decorațiile căzute din ipsos trebuie să fie îndepărtate cu grijă, pentru a putea eventual să fie remontate sau refăcute.
- Restul murdăriei poate fi curățată cu detergenți adecvați. După curățare, dați cu un dezinfectant care să distrugă germenii şi bacteriile şi să îndepărteze mirosul neplăcut.

Atenție! în tot cursul operațiunilor de curățare folosiți mănuşi din cauciuc pentru propria dumneavoastră protecție.

De reținut:

- *Materialele organice sunt mai vulnerabile decât cele anorganice.*
- *Uscarea graduală, la umbră, departe de soare sau de surse puternice de căldură este esențială.*
- *Importanța asigurării ventilației aerului.*
- *Evitarea surselor puternice de căldură.*

www.cimec.ro

5. Fotografiile

Fotografiile pot suferi enorm de pe urma inundației. Există o varietate de procedee fotografice, încât este greu de recomandat o strategie generală. Unele procedee fotografice suportă scufundarea în apă pentru o zi sau mai mult fără daune grave, în timp ce altele duc la distrugerea imaginii după doar câteva minute de expunere la apă. În general, fotografiile ude trebuie să fie uscate la aer sau congelate cât mai repede posibil. După ce ele sunt stabilizate prin una din aceste metode, vom decide ce facem mai departe.

Filmele, fiind din materiale plastice, sunt mai stabile decât fotografiile pe hârtie, de aceea acestea din urmă trebuie să fi salvate primele. Excepție fac filmele pe bază de nitrați de argint deteriorate, care sunt foarte vulnerabile la apă.

5.1. Uscarea la aer

Fotografiile se scot din rame sau passpartout, se scurg de apă şi se întind cu fața în sus, în poziție orizontală, pe o suprafață uscată, acoperită cu un material absorbant: sugativă, hârtie de ziar neimprimată, prosoape din hârtie sau pânză curată. Aerul trebuie să circule cât mai bine în jurul lor, prin urmare ventilatoarele ar grăbi procesul de uscare.

Dacă fotografiile se curbează în timpul uscării, nu vă impacientați. Ele vor putea fi îndreptate prin presare mai târziu, după ce sunt uscate şi pericolul mucegaiului a fost îndepărtat.

Filmele se usucă cel mai bine vertical, prinse cu cârlige pe o sfoară.

Dacă fotografiile nu pot fi uscate imediat, ele trebuie congelate, învelite sau separate între ele în prealabil cu hârtie cerată. Ulterior ele pot fi dezghețate şi uscate la aer. Pe măsură ce un teanc de fotografii se dezgheață, fotografiile pot fi scoase cu grijă din teanc şi întinse pe o suprafață uscată, ca mai sus.

Din păcate, fotografiile cu gelatină au o tendință să se lipească puternic între ele. Dacă pot fi congelate în vid, înseamnă că nu mai este necesară dezgheța rea.

Este interzisă congelarea pentru plăcile de sticlă cu colodiu, deoarece nu rezistă, la fel ca şi ambrotipurile (imagini obținute prin amplasarea unui negativ pe sticlă pe un fundal negru), diapozitivele pentru lanterne magice, realizate din colodiu (diapozitive sau transparente puse într-un proiector de diapozitive sau lanternă magică), tintipuri sau ferotipuri (fotografie pozitivă făcută pe o foaie tratată cu cositor emailat sau fier).

6. Diapozitivele

Diapozitivele pot fi trecute printr-o soluție fotografică specială de curățat şi apoi uscate la aer, de preferință atârnate vertical. Ideal ar fi să fie scoase din rame pentru uscare şi apoi reînrămate. Dacă ele sunt între plăci de sticlă, trebuie neapărat scoase dintre acestea pentru că altfel nu se usucă.

Pentru reabilitarea fotografiilor şi a diapozitivelor trebuie consultat un conservator specializat.

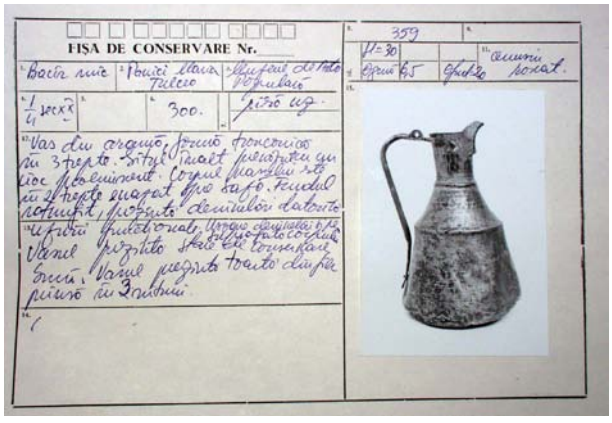
FIŞA DE CONSERVARE Nr.

27. Fişă de conservare cu fotografie, ICEM Tulcea

Dezastre provocate de agenți biologici

Mucegaiul

Atacul mucegaiului poate afecta grav colecțiile de bunuri culturale, mai ales cele din materiale organice.

1. Ce este mucegaiul ?

Sub numele generic de mucegai se ascund o varietate de ciuperci, microorganisme care au nevoie de un alt organism sau de un suport de natură organică pentru a supraviețui. Există peste 100.000 de specii cunoscute de ciuperci. Ciupercile se înmulțesc printr-un mare număr de spori care sunt purtați de aer, se răspândesc rapid şi germinează acolo unde găsesc condiții favorabile. Când germinează, mucegaiul formează o rețea ca o pânză de păianjen, care la rândul ei conține săculeți cu spori, care se sparg şi eliberează sporii, astfel că ciclul se reia. Mucegaiul secretă enzime care îi permit să digere materialele organice, cum ar fi hârtia, alterându-le şi slăbindu-le. În plus, multe mucegaiuri conțin şi substanțe de colorare care pătează hârtia, țesătura sau pielea.

Mucegaiul este periculos pentru om şi poate provoca boli grave, în primul rând respiratorii. Prin urmare, mucegaiul nu trebuie ignorat şi nu trebuie să sperăm că va dispărea de la sine.

2. De ce se formează mucegai?

Pentru a deveni activ şi a germina, mucegaiul are nevoie de condiții favorabile. Cel mai important factor este umezeala, cea din aer dar şi din obiectele pe care se formează mucegai. Umezeala din aer se măsoară ca umezeală relativă. Cu cât acesta este mai ridicată (în general peste 50%), cu atât pericolul de dezvoltare a mucegaiului este mai mare. Alți factori favorizanți sunt temperatura ridicată, aerul stătut şi întunericul.

O inundație creează un pericol imens de atac de mucegai. Mucegaiul există peste tot în stare latentă şi nu putem crea o ambianță lipsită de mucegai, dar ceea ce putem face este să controlăm umiditatea aerului, să limităm factorii favorizanți şi să prevenim introducerea în colecții a unor obiecte mucegăite, care să le infesteze şi pe celelalte.

28. Arhiva documentară corect întreținută la Muzeul de Etnografie, ICEM Tulcea

3. Principii de bază pentru intervenția împotriva mucegaiului:

- Reduceți umiditatea.
- Evitați temperaturile ridicate. Surse suplimentare de căldură nu vor contribui la uscarea mai rapidă a obiectelor sau a încăperilor, în schimb vor favoriza indiscutabil dezvoltarea mucegaiului.
- Dacă bunurile sunt ude, ele trebuie fie uscate în 24-48 de ore, fie congelate, astfel încât procesul de dezvoltare a mucegaiului să fie oprit până când obiectele pot fi tratate.
- Evitați tratamentele superficiale cu diverse spray-uri la modă, care adesea sunt ineficiente şi pot cauza alte daune obiectelor.
- Evitați riscurile de expunere la mucegaiuri, care pot provoca îmbolnăviri şi reacții alergice, folosiți măşti şi mănuşi protectoare.

4. Ce trebuie să facem împotriva mucegaiului?

- Depistați în primul rând sursa de umezeală: infiltrații de apă, lipsă de circulație a aerului, rafturi lipite de pereți exteriori, căldură, praf şi murdărie care pot fi hrană pentru mucegai. Verificați şi umiditatea relativă a aerului, care trebuie să fie de maximum 55 %, dar recomandabil sub 45% şi mai puțin.
- Îndepărtați cauzele de umezeală prin asanarea băltirilor de apă, uscare, ventilare. Deschideți ferestrele (dacă umiditatea de afară nu este mai mare decât cea din interior).
- Asigurați o temperatură nu prea ridicată şi monitorizați evoluția umidității relative.
- Folosiți haine, mănuşi şi măşti de protecție.
- Analizați la un laborator tipul de mucegai format pentru a afla dacă acesta nu este toxic. Dacă se dovedeşte a fi toxic, trebuie tratat de un specialist.
- Obiectele afectate se introduc într-o cameră de carantină cu umiditate sub 45%, separată de restul colecției. Transportați-le în saci de plastic sigilați pentru ca să nu împrăştiați mucegaiul. Odată ajunse la destinație, ele trebuie să fie despachetate imediat, pentru a evita un microclimat care agravează mucegăirea. Când numărul de obiecte afectate este mare, încăperea în care sunt acestea va deveni ea însăşi sală de carantină.
- Începeți să uscați bunurile afectate într-un spațiu răcoros, uscat şi cu o bună circulație a aerului. Dacă nu avem aer condiționat, ventilatoarele sunt foarte bune, dar ele nu trebuie îndreptate direct pe obiecte, pentru a nu le deteriora şi a grăbi împrăştierea sporilor. Puneți sub obiecte hârtie pentru a absorbi apa, pe care o schimbați când se umezeşte. Uscarea la soare poate face inactive anumite mucegaiuri, cu condiția ca obiectele respective să se preteze expunerii la soare fără să se decoloreze, umiditatea aerului să fie scăzută şi să nu le ținem mai mult de o oră - două. Ramele, învelitorile şi orice alte elemente care pot reține umezeala şi mucegaiul trebuie să fie îndepărtate pentru a fi uscate şi curățate separat.
- Dacă uscarea imediată nu este posibilă, este recomandat să recurgem la congelare. Obiecte mici pot fi puse în congelatorul unui frigider obişnuit, separate între ele cu hârtie specială ca să nu se lipească. Pentru un număr mare de obiecte sau obiecte cu dimensiuni mari trebuie să apelăm la o întreprindere care dispune de spații de congelare spațioase şi care să fie dispusă să ne preia obiectele. Pentru astfel de cazuri trebuie să identificăm din vreme instituțiile sau firmele la care putem apela în caz de nevoie, eventual să încheiem şi anumite înțelegeri.
- Obiectele afectate trebuie să fie curățate de către un conservator, mai ales dacă mucegaiul este moale şi activ. În cazul obiectelor fără valoare deosebită şi dacă mucegaiul are aspect uscat şi prăfos, putem încerca să-l îndepărtăm cu o perie moale, în aer liber de preferință şi cu grijă. Unele obiecte pot fi eficient aspirate, de preferință cu un aspirator cu apă şi cu o soluție fungicidă.
- Încăperile trebuie să fie curățate şi dezinfectate cu soluții fungicide, apoi lăsate să se usuce înainte de a introduce înapoi obiectele salvate.
- Pentru îndepărtarea mirosului neplăcut putem folosi bicarbonat de sodiu pus în recipiente deschise.
- Dacă există instalații de aer condiționat sau ventilatoare exterioare, şi acestea trebuie obligatoriu să fie curățate şi dezinfectate.

5. Alte măsuri preventive împotriva mucegaiului:

- Monitorizarea temperaturii şi umidității relative a aerului trebuie să fie o activitate permanentă.
- Păstrarea curățeniei şi îndepărtarea prafului şi a murdăriei, care sunt surse de spori, inclusiv pe rafturi.
- Protejarea obiectelor de praf prin păstrarea acestora în dulapuri închise şi cutii.
- Ținerea în carantină a obiectelor noi înainte de a le introduce în depozite, pentru a le verifica şi a ne asigura că nu au mucegai.

- Interzicerea plantelor verzi în spațiile de păstrare a bunurilor, acestea fiind surse de spori.
- Evitarea încăperilor umede şi verificarea periodică a instalațiilor de apă pentru evitarea accidentelor.
- În cazul unui atac masiv cu mucegai, când o mare parte a unei colecții este afectată, este absolut necesar să se solicite un ajutor competent din afara instituției.[10]

Rozătoarele şi insectele

Rozătoarele şi insectele, ca şi mucegaiul, pot cauza daune mari. Hârtia, textilele, dar şi alte materiale organice, cum sunt pielăria sau lemnul, pot fi foarte apetisante pentru vizitatori nepoftiți. Cum să-i ținem la distanță?

- Nu lăsați resturi de mâncare sau gunoi în încăperile în care se găsesc obiecte culturale.
- Păstrați curățenia în permanență, înlăturați praful, controlați ca temperatura şi umiditatea să nu depăşească limitele normale.
- Țineți închise uşile, ferestrele şi gurile de aerisire, pentru că acestea sunt principalele căi prin care insectele şi rozătoarele pătrund în interior. Protejați aerisirile cu plase contra insectelor.
- Astupați toate crăpăturile sau spărturile din pereții clădirii, care pot fi un alt punct de intrare.
- Tăiați iarba şi arbuştii care sunt mai aproape de 50 de centimetri de clădirea în care se află colecții de patrimoniu.
- Verificați toate bunurile care intră în clădire - bunuri culturale, consumabile, ambalaje, echipamente, etc. - dacă nu sunt infestate cu insecte sau rozătoare.
- Țineți în carantină bunurile culturale şi dezinfectați-le înainte de a le aduce alături de piesele existente.
- Acționați imediat ce ați descoperit o infectare chemând o firmă specializată în dezinsecție şi/sau deratizare. Izolați obiectele infestate şi cele aflate în imediata lor apropiere. Nu folosiți spray-uri cu insecticide direct asupra bunurilor pentru că substanțele chimice le pot dăuna. Înghețarea controlată este uneori eficientă pentru arhive şi biblioteci, pentru că evită folosirea unor substanțe toxice.

29. Fereastră asigurată cu gratii, Biserica Mănăstirii Cozia, jud. Vâlcea

30. Protejarea elementelor sculpturale de la biserica demolată a Mănăstirii Văcăreşti, la Mogoşoaia

[10] Mai multe detalii la: Beth Lindblom Patkus (Preservation Consultant, Walpole, MA) *Emergency Salvage of Moldy Books and Paper*, Northeast Document Conservation Center , 1999-2002.

www.cimec.ro

Prevenirea furturilor şi a vandalismului

Oamenii iresponsabilii sunt un pericol pentru bunurile culturale. Mijloacele de protecție merg de la încuiatul cu un lacăt solid şi asigurarea ferestrelor şi a uşilor cu grilaje de protecție, până la sisteme de alarmă. Luați măsuri de control al accesului, de pază, de iluminat corespunzător, de inspectare periodică şi de semnalare imediată a oricăror pagube.

- Cheile clădirii şi cheile de la intrările în încăperile în care se află bunuri culturale de valoare trebuie să fie în număr strict limitat.
- Asigurați un control strict asupra persoanelor care au acces în anumite zone speciale.
- Înregistrați într-un registru de vizitatori persoanele din afară care au acces în clădire şi datele de evidență şi de stare civilă ale acestora din cartea de identitate.
- Nu permiteți intrarea cu genți, sacoşe, paltoane, etc. în încăperi cu bunuri de valoare.
- Dacă descoperiți un furt, anunțați de urgență poliția.

Incendiile

Dintre elementele distructive care pot provoca dezastre, cel mai periculos este focul. Dacă după o inundație sau după un act de vandalism se poate spera într-o recuperare a bunurilor, incendiul poate distruge complet, în numai câteva minute, bunurile dintr-o întreagă locuință sau instituție. De aceea, trebuie să înțelegem foarte bine cum se comportă focul şi să luăm toate măsurile posibile pentru prevenirea lui.

1. Cum apare şi se dezvoltă focul?

Focul este o reacție chimică între un material combustibil pe bază de carbon cu oxigen (de obicei din aer), care este încălzit până la un punct în care se produc vapori inflamabili. Aceşti vapori pot veni în contact cu ceva suficient de fierbinte pentru a cauza aprinderea, şi de aici rezultă focul. Spus şi mai simplu, focul rezultă din ceva care poate arde şi care se atinge de ceva fierbinte.

În orice clădire sunt nenumărate lucruri care pot potențial să ardă: mobilier, cărți, covoare, diverse obiecte, adică orice este făcut din lemn, hârtie, fibre textile, alte materiale organice, plastic sau care conține combustibil lichid. Laboratoarele chimice şi instalațiile electrice, de încălzit sau de aer condiționat, activitățile de sudură sau care implică utilizarea unor substanțe inflamabile pot fi surse frecvente de aprindere. Când sursa de aprindere vine în contact cu un material combustibil, se produce focul.

De cele mai multe ori focul incipient evoluează ca un proces lent, care durează de la câteva minute până la câteva ore, timp în care acesta produce o căldură din ce în ce mai mare, lumină şi fum moderat (aceasta mai depinde şi de tipul materialului combustibil). Durata acestui început de incendiu depinde de o varietate de factori, de la tipul de combustibil, amplasarea lui fizică, cantitatea de oxigen disponibilă. Căldura creşte treptat şi se degajă fum moderat.

Primul indiciu al unui incendiu este mirosul de fum. Detectarea focului în această fază, făcută fie de om, fie de un dispozitiv de avertizare, şi apoi intervenția rapidă şi avizată pot preveni pierderi ulterioare. Intervenția cu un stingător de incendiu poate fi o primă barieră eficientă în cale focului. Dar această barieră poate fi adesea uşor depăşită dacă nu este urmată de o intervenție mai amplă.

Altfel, după această fază incipientă, focul dezvoltă o temperatură suficientă pentru a izbucni cu flăcări, care se întind rapid. Temperatura poate depăşi 1.000 de grade Celsius în primele minute! După numai 3 – 5 minute, tavanul încăperii se încinge şi acționează ca un fierbător, care determină cuprinderea întregii încăperi în foc, distrugând totul şi generând un fum intens, observabil de la distanță. Focul poate cuprinde încăperile învecinate, mai ales dacă sunt uşi deschise sau material combustibil astfel că poate fi distrusă toată clădirea şi conținutul ei.

2. Care sunt consecințele incendiului?

- Distrugerea colecțiilor;
- Distrugerea arhivelor, laboratoarelor şi a altor bunuri mobile şi imobile;
- Distrugerea clădirii şi a instalațiilor care o deservesc;
- Punerea în pericol, rănirea sau uciderea persoanelor;
- Punerea în pericol a securității clădirii şi a colecțiilor.[11]

[11] Nick Artim (Director Fire Safety Network Middlebury, Vermont), *An Introduction to Fire Detection, Alarm, and Automatic Fire Sprinklers,* Northeast Document Conservation Center, 1999-2002. *http://www.nedcc.org/plam3/tleaf32.htm*

www.cimec.ro

Redăm mai jos extrase din legislația română referitoare la prevenirea şi stingerea incendiilor(Dispoziție generală din 14 iunie 2001 privind echiparea şi dotarea construcțiilor, instalațiilor tehnologice şi a platformelor amenajate cu mijloace tehnice de prevenire şi stingere a incendiilor - D.G.P.S.I.-003, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 583 din 18 septembrie 2001)

Art. 1. - Prezentele dispoziții generale stabilesc principii, criterii, cerințe şi condiții tehnice obligatorii, care se aplică, indiferent de titularul dreptului de proprietate, la echiparea, dotarea şi exploatarea construcțiilor, instalațiilor tehnologice şi platformelor amenajate cu mijloace tehnice de prevenire a incendiilor, în scopul reducerii riscului de incendiu, al preîntâmpinării izbucnirii, limitării şi diminuării efectelor negative ale incendiilor, al protecției utilizatorilor şi forțelor de intervenție, precum şi pentru stingerea incendiilor în condiții de operativitate şi eficiență.
(2) Pentru construcțiile monumente istorice sau de arhitectură prevederile prezentelor dispoziții generale se aplică numai în condițiile neafectării caracterului monumentului.

Art. 3. - Potrivit rolului pe care îl au în asigurarea protecției construcțiilor, instalațiilor tehnologice, platformelor amenajate şi utilizatorilor la acțiunea focului, se clasifică în următoarele categorii principale:

a) sisteme, instalații, aparate şi dispozitive de semnalizare, alarmare, avertizare şi alertare în caz de incendiu, destinate detectării şi semnalizării incendiilor produse în zona supravegheată, în scopul luării măsurilor imediate pentru alarmarea, avertizarea sau evacuarea persoanelor, acționarea unor echipamente de stingere sau de protecție, transmiterea apelurilor de urgență şi alertarea forțelor de intervenție;

b) sisteme, instalații şi dispozitive de limitare şi stingere a incendiilor, care asigură prezența substanței de stingere în zona protejată sau limitează propagarea incendiului în încăperi şi spații adiacente locului de izbucnire;

c) stingătoare şi alte aparate de stins incendii, care conțin substanțe de stingere ce pot fi dirijate asupra unui focar de ardere, prin acționare manuală sau automată, sub efectul presiunii create în interiorul acestora sau datorită efectelor produse în zona supravegheată de fenomenele fizico-chimice asociate incendiului;

d) utilaje, unelte şi alte mijloace inițiale de intervenție utilizate pentru preîntâmpinarea propagării incendiilor, întreruperea arderii în diferite focare şi, după caz, stingerea acestora.

Număr de stingătoare / suprafață desfăşurată:

a) pentru sedii ale administrației publice centrale şi locale, sedii de sindicate, culte, fundații, organizații neguvernamentale, asociații, agenții, fonduri etc.: 1 buc./350 mp. (min. 2 bucăți / nivel)

b) pentru lăcaşuri de cult, mănăstiri şi schituri, inclusiv spațiile de cazare, capele: 1 buc./300 mp. (min. 2 bucăți / nivel)

c) pentru clădiri de cultură, expoziții, muzee, biblioteci, cluburi şi săli de reuniune, cazinouri, centre şi complexe culturale, case de cultură şi săli polivalent, cinematografe, teatre dramatice, de comedie, de revistă, operă, operetă, de păpuşi, circuri, discoteci : 1 buc./250 mp. (min. 2 buc./nivel)

Stingătoarele vor avea încărcătura minimă de 6 kg sau performanțe de stingere echivalente cu aceasta.

*Art. 4. - **Mijloacele tehnice** de prevenire a incendiilor utilizate pentru întreruperea procesului de ardere sau pentru protejarea materialelor combustibile din apropierea focarului sunt:*

a) apa, care poate fi aplicată direct asupra focarului sau sub formă de jet compact ori pulverizat (ceață sau ploaie), folosindu-se diferite mijloace uzuale (găleți, vase etc.), accesorii ale hidranților şi instalații speciale (stropitoare, dozatoare, pulverizatoare). Efectul de stingere se realizează, în

principal, prin răcirea materialului care arde şi prin izolarea suprafeței incendiate de oxigenul atmosferic;

b) *spumanții folosiți pentru obținerea spumelor aeromecanice, care sunt refulate asupra suprafețelor incendiate prin intermediul instalațiilor de stingere fixe, semifixe şi mobile sau aferente autospecialelor de intervenție. Efectul de stingere este determinat de stratul de spumă care provoacă răcirea parțială a suprafeței incendiate şi limitează vaporizarea în zona de flăcări şi accesul oxigenului atmosferic;*

c) *pulberile stingătoare, aplicate asupra focarului prin utilizarea unor instalații, utilaje şi aparate adecvate, determină stingerea incendiului, în principal, prin agenții de stingere generați la descompunerea pulberii sub acțiunea temperaturii şi crearea unor bariere care limitează accesul oxigenului atmosferic în zona de ardere;*

d) *aburul, deversat în zona protejată prin intermediul unor instalații adecvate, diluează concentrația de oxigen sub limita necesară continuării procesului de ardere sau atmosfera potențial explozivă formată în urma unor scăpări de gaze;*

e) *gazele inerte, refulate asupra focarului prin instalații speciale, stingătoare şi alte aparate, realizează efectul de stingere, în principal, prin reducerea concentrației de oxigen sub limita necesară continuării procesului de ardere;*

f) *agenții stingători sau neutralizatori speciali, refulați în zona protejată prin intermediul unor instalații şi utilaje speciale sau stingătoare, inhibă sau stopează arderea prin neutralizarea radicalilor liberi necesari continuării reacției de oxidare.*

31. Rezervația arheologică Târgşoru Vechi, jud. Prahova

32. Ruinele castrului roman de la Drobeta Turnu Severin, jud. Mehedinți

www.cimec.ro

Cutremurele

Prevenirea şi limitarea efectelor cutremurelor asupra bunurilor culturale

Cutremurele sunt fenomene extreme şi foarte greu de prevenit. Consecinţele lor negative depind de intensitatea cutremurului, de starea clădirilor şi de modul de păstrare a bunurilor în interior. Un cutremur de pământ poate afecta un oraş, împrejurimile sale sau o întreagă regiune. În zilele care urmează unui seism, se impune derularea unor activităţi specifice unei situaţii de urgenţă. La toate nivelurile, problemele de comunicaţie (drumuri întrerupte, poduri distruse, sisteme de aprovizionare cu apă şi cu gaze întrerupte, linii electrice şi telefonice nefuncţionale) complică organizarea asistenţei, activităţile de salvare, transportul persoanelor şi materialului. Aceasta este perioada critică. Cutremurul poate fi urmat de: inundaţii, incendii, explozii, nori de praf şi de fum.

Protecţia populaţiei constituie, evident, prima prioritate. În cazurile în care planul de urgenţă a fost studiat înaintea catastrofei, coordonarea serviciilor de protecţie (autorităţi civile şi militare, organizaţii de voluntari, iniţiative locale) pot fi realizate mai rapid şi cu o mai bună eficacitate.

Este încă extrem de rar cazul ca aceste planuri de urgenţă generale, dacă ele există, să prevadă protecţia patrimoniului cultural. În timpul acestor prime zile, eforturile şi resursele sunt în întregime mobilizate pentru salvarea şi asigurarea supravieţuirii populaţiei sinistrate şi restabilirea activităţilor vitale.

Responsabilii conservării patrimoniului cultural nu pot conta pe un ajutor din afară în timpul perioadei critice şi trebuie să asigure cu propriile lor forţe protecţia iniţială a bunurilor culturale. Pagubele suferite de aceste bunuri vor fi incluse în bilanţul total al catastrofei şi măsurile de reparare, restaurare şi conservare vor face parte din programul de reconstrucţie al regiunii sinistrate, după priorităţile decise de autorităţile naţionale sau regionale.

Se pot distinge trei cazuri, net diferite prin amploarea problemelor:

1. Pagube concentrate pe un spaţiu restrâns.

Fie că un seism nu a surprins decât o regiune limitată, unde nu se găsesc decât câteva monumente protejate, fie că direcţia judeţeană pentru cultură, culte şi patrimoniul cultural naţional nu are în sarcină decât conservarea câtorva monumente sau ansambluri monumentale. Această situaţie este mai simplă.

2. Pagube repartizate în numeroase puncte ale unei regiuni mai mult sau mai puţin vaste.

Activităţile sunt mai complicate datorită dificultăţii de comunicare şi de circulare.

3. Pagube care afectează, în aceleaşi imobile, patrimoniul cultural şi o parte importantă a populaţiei.

Această situaţie se întâlneşte în cazul în care oraşe vechi sau cartiere istorice ale marilor oraşe sunt sinistrate. Intervenţia responsabililor de patrimoniu va fi consecutivă şi subordonată operaţiunilor prioritare de salvare şi de evacuare a aşezărilor, şi o coordonare mai strânsă, uneori dificilă, va fi necesară între aceştia şi autorităţile civile şi/sau militare. La un alt nivel, situaţia este similară în cazul în care victimele (personal, vizitatori) se găsesc în ruinele monumentelor protejate[12].

Măsuri de verificare şi protejarea a monumentelor istorice după un cutremur

1. Inspectarea obiectivelor de patrimoniu pentru constatarea pagubelor

Fiecare monument trebuie să fie rapid examinat, vizitat, dacă este posibil, şi încadrat într-una sau mai multe din categoriile următoare:

A. monument total distrus;

B. monument parţial distrus;

C. monument distrus;

[12] P. Pichard, *Après un séisme: mesures d'urgence, évaluation des dommages*, UNESCO, 1984, p. 2 - 4.

www.cimec.ro

D. protecția necesară;

E. evacuarea bunurilor mobile necesare;

F. acoperire provizorie necesară;

G. monument intact.

În funcție de personal şi de mijloace (vehicule mai ales) disponibile, numărul monumentelor de inspectat şi întinderea (care nu poate fi cunoscută însă exact) zonei sinistrate, se constituie echipe de 2 sau 3 persoane, cu un vehicul pentru fiecare echipă, se afectează un sector precis fiecărei echipe, se încearcă deplasarea în fiecare sector sau persoane care cunosc personal zona (drumuri şi căi de acces, cunoscători ai monumentelor, relații personale cu populația).

Fiecare echipă va avea liste precise cu monumentele vizitate în sectorul ei, o hartă detaliată a sectorului şi, în măsura posibilităților:

- trusă medicală de prim-ajutor, căşti de şantier, pantofi cu tălpi groase;
- îmbrăcăminte călduroasă, provizii de apă şi hrană pentru câteva zile;
- un aparat de fotografiat, filme, blitz;
- lanternă şi baterii;
- material pentru marcarea monumentelor: vopsea şi pensule, şabloane sau afişe de lipit şi lipici;
- eventual materiale de protecție contra jafului: lanțuri, sârmă ghimpată, cleşte, ciocan, cuie etc.

Pentru fiecare monument vizitat:

- Notați starea acestuia, conform categoriilor A, B, C, D, E, F, G (acelaşi monument poate fi clasat în mai multe categorii).
- Faceți fotografii mai semnificative.
- Marcați monumentele. În timpul perioadei critice diverse organizații (autorități civile, armata, pompierii, poliția, Crucea Roşie, grupuri de voluntari etc.) vor degaja resturile, vor căuta supraviețuitori, vor regrupa sinistrații, vor organiza primul ajutor, distribuția supraviețuitorilor şi a materialului etc. În timpul acestor zile demolările necontrolate, uneori inevitabile, dar adesea intempestive sunt periculoase.

Pentru degajarea unei căi de acces sau pentru a reduce riscul prăbuşirii, se poate decide prăbuşirea părții inferioare a pereților sau clădirilor grav fisurate, care reprezintă efectiv un potențial pericol. În cazul monumentelor istorice, această practică a condus adesea la distrugeri abuzive, care au fost ulterior regretate. Există în general alte soluții, de exemplu, degajarea altui traseu, interzicerea unei zone sau unui pasaj expus în locul demolării necontrolate.

O primă măsură este marcarea clară a monumentelor istorice protejate. Bineînțeles, aceasta nu este eficace fără alte intervenții şi dacă nu cunoaşte toată lumea semnificația acestui marcaj.

În timpul acestei prime inspecții o vizită a autorităților locale (primar, jandarmerie) este utilă pentru a înțelege măsurile luate (pază, marcaj). Aceste însemne trebuie transmise tuturor organismelor care au fost la fața locului.

2. Asigurarea pazei şi evacuarea

Paza monumentelor afectate care conțin bunuri culturale mobile (obiecte de artă, tablouri, cărți, colecții diverse, arhive mobilier, covoare etc.) este o măsură imediată pentru a evita jaful, dar trebuie să existe posibilitatea evacuării acestor bunuri mobile spre locuri sigure, pentru a le pune la adăpost de degradările agenților naturali (ploaie, zăpadă, ger etc.) şi de riscurile prăbuşirii ulterioare, în cazul replicilor.

Pe de altă parte, multe dintre aceste obiecte vor fi fost afectate în timpul seismului (de exemplu ceramica) şi din această cauză nu se descoperă decât fragmente, părți disparate. În cazul monumentelor izolate sau secundare (biserici de țară, case vechi, mănăstiri, castele etc.), acestea se găsesc deja, adesea, înaintea catastrofei, într-o stare proastă de conservare şi necesită un tratament specializat sau reparații. Evacuarea bunurilor mobile spre locuri sigure va fi organizată pe cât posibil şi va fi completată de posibilitatea de utilizare sau de instalare a unui

www.cimec.ro

serviciu de conservare (laboratoare de tratare, stocare controlată), asigurat cu specialişti competenți.

3. Acoperirea temporară

- Pornind de la însemnările luate în timpul primei inspecții, se va cere trimiterea imediată a materialului de acoperire temporară (folii din plastic, materiale uşoare de acoperire cum ar fi carton gudronat, plăci ondulate din metal sau plastic, împreună cu funii, scări, cuie, croşete de fixare etc.).
- Până când aceste materiale sunt disponibile, pot fi instalate protecții provizorii. Uneori este necesară parcurgerea a două etape: într-o primă fază protecția monumentelor este mai importantă şi cele mai grav expuse vor fi acoperite cu folii sau plastic uşor, legate şi ancorate, după care va urma înlocuirea cu materiale mai rezistente.
- În toate cazurile în care se poate interveni, se va căuta scoaterea apei reziduale din monumentele afectate şi împiedicarea impregnării în sfărâmăturile acumulate la partea inferioară a pereților, adesea în interiorul construcțiilor, a apei. Se poate întâmpla ca sistemul normal de evacuare a apei să nu mai funcționeze. Un sistem temporar poate fi improvizat ținând cont de caracteristicile terenului (pantă naturală, gropi etc.).

Atenție! Întreținerea regulată şi corectă a monumentelor, după metodele clasice ale unei bune conservări are, în zonele seismice, o importanță mai mare decât în alte părți.

Cu ocazia mai multor seisme experiența a demonstrat că zidăria corect reparată şi întreținută, chiar fără împrejmuire (susținere cu cabluri) sau refacere preventivă, rezistă cu un minimum de daune şi uneori chiar fără probleme, în timp ce, în imediata vecinătate, clădiri prost întreținute sau neîntreținute deloc se dislocau sau se prăbuşeau.

Această necesitate imperioasă a unei bune întrețineri înseamnă, înainte de toate, inspectarea periodică a tuturor monumentelor. Orice lipsă trebuie să fie imediat semnalată şi remediată cât mai curând posibil.

4. Măsuri pentru protejarea bunurilor culturale mobile în caz de cutremur

Câteva recomandări privind măsuri preventive pentru protecția bunurilor culturale mobile în caz de cutremur:

- Ancorați rafturile, dulapurile, piesele grele de mobilier de pereți, podea sau tavan.
- Păstrați obiectele fragile în cutii incasabile, fixate cu un material adeziv (ceară pentru amprente dentare) la fel pot fi fixate piese mici pe rafturi.
- Nu puneți obiecte grele pe piedestaluri de pe care se pot răsturna; acestea trebuie să fie ancorate, iar centrul de greutate să fie cât mai jos.
- Asigurați păstrarea cu grijă a substanțelor inflamabile în dulapuri bine închise.
- Verificați periodic căile de evacuare - să fie libere şi marcate vizibil.
- Luați măsuri de pază pentru recuperarea treptată a pieselor îngropate sub dărâmături.

După seism, toate măsurile, toate deciziile vor fi luate în eventualitatea **replicilor**. Se ştie că numeroase cutremure de pământ sunt urmate de aceste replici, adică de noi seisme care surprind aceeaşi zonă, necunoscându-li-se nici numărul, nici data, nici intensitatea. Ele pot surveni la fel de bine în câteva minute, cât şi la multe luni după primul şoc. Aceste replici pot fi mai puțin violente ca seismul inițial şi totuşi extrem de periculoase deoarece clădirile afectate şi-au pierdut capacitatea de rezistență.

Renovarea clădirilor vechi

Protejarea bunurilor culturale în timpul renovărilor

1. Renovarea clădirilor vechi

Dacă trebuie să luați decizii privind renovarea, modificarea sau alte intervenții asupra unor clădiri vechi, chiar dacă acestea nu sunt înscrise pe Lista Monumentelor Istorice, căutați să vă informați asupra istoriei clădirii înainte de a discuta cu arhitectul sau constructorul şi de a comanda lucrarea.

Trebuie să vă faceți un punct de vedere care să țină seama nu numai de interesele imediate, dar şi de păstrarea a ceea ce este valoros din clădire. O clădire veche frumos renovată şi pusă în valoare va fi întotdeauna mai deosebită şi de mai mare prestigiu decât ă clădire nouă oarecare sau de o clădire modificată grosolan şi fără gust.

Trebuie să căutați răspunsuri la întrebări de genul:

- Din ce perioadă datează?
- Ce caracteristici de stil sau de modă a timpului mai păstrează din perioada în care a fost construită, care merită să fie păstrate?
- Ce intervenții a suferit în decursul timpului – adăugiri, reparații, recompartimentări, redecorări? Care dintre acestea au sporit farmecul şi funcționalitatea casei, integrându-se armonios construcției inițiale şi care au fost nepotrivite, inestetice, şi ar trebui înlăturate?
- Cum se armonizează cu alte case din vecinătate, de pe aceeaşi stradă?

Sfătuiți-vă cu specialiştii asupra renovării, luând în considerare câteva principii:

- **Reparați**, mai degrabă decât să înlocuiți materiale istorice cum ar fi lemnul, piatra, accesoriile metalice, şindrila, cărămida, care constituie trăsături distinctive ale clădirii. Când nu se poate, înlocuiți-le cu materiale similare.
- **Întrețineți** clădirea permanent, pe cât posibil, astfel încât să nu se ajungă la stricăciuni mari, care necesită costuri mai mari de reparare.
- **Protejați** construcția de umezeală prin întreținerea în bună stare a burlanelor şi rigolelor de scurgere a apei, o ventilație corespunzătoare a beciurilor, încăperilor şi podurilor şi un acoperiş etanş.

2. Protejarea bunurilor culturale mobile în timpul unei renovări

În timpul renovării unei clădiri, trebuie să avem grijă astfel încât bunurile culturale să nu sufere din cauza şantierului şi a riscurilor de accidente: incendii, explozii, spargeri de conducte, praf, fum, variații de temperatură. Înlocuirea instalațiilor, demontarea acoperişului, intervenții la circuitele electrice, scoaterea provizorie din funcțiune a instalațiilor de avertizare în caz de incendiu şi altele sunt tot atâtea ocazii de riscuri pentru bunurile culturale.

Fie că se renovează clădirea unui muzeu, fie o altă clădire, edificiu de cult sau locuință particulară bunurile culturale aflate în interiorul lor trebuie să fie protejate astfel încât să nu sufere daune pe tot parcursul şantierului.

Cel mai bine este ca bunurile să fie mutate într-o locație adecvată pe toată perioada renovării, după ce în prealabil bunurile au fost inventariate, ambalate cu grijă şi etichetate. Aceasta nu este întotdeauna posibil. De aceea, trebuie să ne asigurăm că:

- cei care lucrează înțeleg importanța menajării obiectelor din interior şi respectă regulile de protecție în cursul lucrărilor;
- există mijloace de intervenție în caz de evenimente neprevăzute;

- am luate măsurile necesare pentru izolarea încăperilor în care se găsesc bunurile culturale de încăperile în care se lucrează;
- bunurile de valoare deosebită au fost închise în seifuri sau alte spații încuiate şi sigilate;
- se monitorizează zilnic starea de protecție şi securitate a bunurilor culturale.

Alte recomandări de care este bine să ținem seama:

- În primul rând trebuie să introducem în contractul de renovare clauze explicite privind protecția bunurilor în timpul lucrărilor şi plata unor eventuale daune.
- După începerea lucrărilor, trebuie să monitorizăm permanent activitatea constructorilor. Orice constructor va fi în primul rând preocupat să termine cât mai repede lucrarea, de aceea nu trebuie să ne aşteptăm ca preocuparea lui principală să fie grija pentru bunurile noastre.
- Obiectele trebuie să fie cât mai izolate de circuitele de lucru, ancorate, protejate cu folii de polietilenă sau draperii cât mai etanşe, iar condițiile de microclimat trebuie să fie urmărite permanent.
- Între încăperile unde se lucrează şi cele în care se află bunurile este recomandabil să existe spații tampon şi o izolare cât mai bună.
- Trebuie să prevedem la sfârşitul renovării o curățare şi verificare a stării de conservarea a tuturor pieselor.
- De asemenea, personalul trebuie să fie instruit asupra măsurilor de intervenție în cazuri speciale (spargeri de conducte, explozii, incendii şi altele).
- Cu ocazia unei renovări, condițiile de securitate trebuie să fie în atenția noastră. Diverse persoane vor avea acces în spații în care persoane străine nu intră în mod obişnuit.
- Piesele valoroase trebuie să fie protejate în seifuri sau încăperi încuiate şi sigilate. Ele trebuiesc verificate zilnic, pentru a depista imediat furturi sau vandalisme.
- Dacă se fac intervenții în încăperi cu piese care nu pot fi mutate, proprietarul sau cineva din personal este bine să fie prezent pe tot parcursul lucrărilor.
- Nu trebuie să permitem circulația unor persoane străine nesupravegheate prin încăperile în care se păstrează piese de valoare.
- Dacă am constatat dispariția unui bun cultural, trebuie să anunțăm de îndată poliția. În acest caz o fişă de descriere amănunțită a bunului şi o fotografie sunt absolut necesare.

În concluzie, de reținut:

- Pentru prevenirea şi limitarea efectelor dezastrelor asupra bunurilor culturale mobile şi imobile trebuie să evaluăm posibilele dezastre.
- Să planificăm măsurile preventive şi de intervenție post eveniment
- Să instruim personalul asupra acțiunilor de făcut, inclusiv asupra prevenirii riscurilor la care aceştia se expun în cazul unei intervenții
- Să fim buni gospodari, să monitorizăm permanent şi eficient starea bunurilor culturale
- Să intervenim calm, organizat, preventiv şi imediat.

Marele matematician Grigore Moisil spunea că oamenii nu au fantezie şi de aceea au de suferit. Ei se întreabă: „Ce se poate întâmpla?" şi îşi răspund: "Nimic". Să ne gândim din vreme ce se poate întâmpla pentru ca să nu fim luați prin surprindere.

4 Rețeaua de păstrare şi protecție a patrimoniului cultural

Sub cupola legislației de protecție a patrimoniului cultural, bunurile culturale sunt neglijate, distruse, lăsate să se degradeze, jefuite, ignorate. Cadrul legislativ singur nu este o garanție că patrimoniul este protejat. Să acționăm în sprijinul patrimoniului şi în sprijinul legii.

Cu cât decizia este mai centralizată şi mai ierarhizată, cu atât acțiunea practică este mai întârziată şi mai birocratizată. Aceasta se vede foarte clar în situația noastră prezentă în materie de protecție a patrimoniului.

Opusul centralizării şi ierarhizării excesive nu este un haos în care fiecare face ce vrea, cum se tem unii, ci dezvoltarea unei rețele. Rețeaua de protecție, cuprinzând instituții şi persoane care vin în contact sau au responsabilități în domeniul patrimoniului, cu noduri de competență (instituțiile specializate), este un model mai adecvat unei acțiuni eficiente, mai democratic, mai aproape de realitate. Rețeaua trebuie activată şi dezvoltată.

Distanța dintre teorie şi practică, dintre discursurile corecte din punct de vedere politic şi realitatea dură şi dezarmantă trebuie micşorată, pe cât posibil. Teoreticienii să se adapteze şi să răspundă realităților, iar practicienii să se sprijine pe teorie, să se informeze şi să aplice.

Comunicarea modernă favorizează relațiile interumane, informarea, şi comunitățile virtuale. Dar comunitățile sunt întotdeauna reale, legate de un loc, de o tradiție, de nişte amintiri şi de un stil de viață. Să lucrăm cu cei din jurul nostru şi să ne întâlnim cu cei mai de departe.

Să căutăm soluții nuanțate la problemele reale ale protecției patrimoniului; un echilibru între global şi local, între unitate şi diversitate, între majoritate şi minoritate, între acces şi protecție, între impunere şi valoare asumată.

Să avem mereu în vedere nu doar interesul imediat, ci şi cel de perspectivă. Ce va fi peste zece ani? Dar peste 50? Ce va rămâne? Să ne punem zilnic aceste întrebări când luăm decizii asupra unor bunuri culturale - poate vom fi mai prudenți şi mai grijulii.

Pentru păstrarea patrimoniului să mizăm pe curiozitatea umană, pe cultivarea fascinației eterne a oamenilor de toate vârstele de a asculta poveşti. Oamenii vor să ştie, vor să înțeleagă şi să se simtă respectați şi implicați dacă noi ne preocupăm să le spunem.

Între teama că prea multe informații despre valoarea patrimoniului sau localizarea unor situri vor da apă la moară căutătorilor de comori şi hoților - şi atunci mai bine să ştie doar un cerc restrâns de specialişti, nu toată lumea - şi demagogia de a lăsa pe toți să ia decizii asupra sorții unor bunuri culturale în locul celor care se pricep, trebuie să căutăm mereu un dialog onest între amatori şi profesionişti, între comunitatea locală a cetățenilor şi cei care fac din protejarea patrimoniului o meserie.

Ingerințele politicului trebuie evitate în materie de patrimoniu. Politicienii inteligenți nu vor forța nota, deoarece cultivarea patrimoniului este ea însăşi o acțiune favorabilă lor.

Instituțiile culturale nu sunt cerşetoare la bugetul public şi finanțarea lor nu trebuie să fie influențată de favoritisme politice. În realitate,

www.cimec.ro

ştim că nu se întâmplă aşa. Cu cât solidaritatea rețelei de ocrotire a patrimoniului cultural va fi mai mare, cu atât putem spera la o sporire a profesionalității, onestității şi rolului celor care protejează patrimoniul cultural.

Ce putem face noi?

Întrebări pentru profesor:

- Faceți lecții despre patrimoniu la şcoală, vorbiți despre istoria localității şi despre specificul ei cultural?
- Mergeți cu elevii la muzee, în excursii la monumente istorice?
- Ați organizat o colecție şcolară, o expoziție, un cerc de istorie?
- Ați luat cu elevii în îngrijire un monument din localitate? Ați organizat întâlniri între copii şi vârstnici, care să le povestească despre trecut?

Întrebări pentru primar:

- Ştiți ce patrimoniu aveți pe raza localității?
- Aveți un consilier sau o altă persoană care să vă sfătuiască în materie de patrimoniu?
- Aveți sau vă preocupă realizare unei istorii scrise a localității?
- Țineți legătura cu intelectualii - fii ai localității dvs., le cereți sprijinul?
- Controlați care este starea patrimoniului şi luați măsuri de protecție, de bun gospodar?

Întrebări pentru arheolog, arhitect, istoric de artă, etnograf:

- Ați informat corect şi complet administrația locală despre importanța, rezultatele şi perspectivele cercetărilor pe care le faceți asupra siturilor şi monumentelor de pe raza localității?
- Există la şcoală, la bibliotecă, la primărie, la căminul cultural (unde mai supraviețuiesc...) un afiş, un panou informativ, o expoziție foto-documentară şi publicații legate de cercetările pe care le-ați făcut în zonă?
- V-ați preocupat ce rămâne în urma cercetărilor pe care le faceți? Cum este protejat punctul cercetat arheologic?

Întrebări pentru lucrătorul vamal:

- V-ați documentat în domeniul bunurilor culturale, ştiți să recunoaşteți un bun cultural pentru care trebuie să cereți certificat de export, fără a fi excesiv şi a şicana oamenii pentru bunuri curente, de serie, uneori chiar cu etichetă de magazin?
- Sunteți atent la scoaterea din țară a bunurilor culturale fără certificate de export legale?

Întrebări pentru polițist:

- Vă informați asupra componenței, semnificației şi caracteristicilor patrimoniului cultural?
- Interveniți prompt atunci când sunteți sesizat asupra unui atentat la adresa patrimoniului cultural?
- Luați măsuri preventive privind asigurarea clădirilor care adăpostesc bunuri culturale cu sisteme de protecție, prin controale, instruirea deținătorilor, conlucrarea cu administrația locală?

33. Pelerin la Mănăstirea Hurezi, jud. Vâlcea

Întrebări pentru cetățean, pentru membrii comunității locale:

- Cunoaşteți istoria localității în care locuiți?
- Păstrați amintiri de familie: obiecte, fotografii, cărți, scrisori ? Ştiți să le îngrijiți?
- Ați cercetat istoria propriei dvs. familii?
- Există o pagină Web de prezentare a patrimoniului cultural local?
- Există sărbători anuale care să adune pe toată lumea şi care să sporească coeziunea şi solidaritatea comunității locale?
- Meşteşugurile tradiționale, cântecele şi dansurile, se cultivă prin ateliere locale, şezători, cercuri artistice la şcoală sau la casa de cultură?
- Există un grup de prieteni ai patrimoniului, de animatori locali?

Dacă vom răspunde la aceste întrebări, dacă vom anima o rețea de protecție a patrimoniului cultural, avem o mare şansă să-l păstrăm şi să ne bucurăm de el.

34. Copii în vizită la Muzeul Aurului din Brad

www.cimec.ro

Bibliografie accesibilă

Patrimoniu cultural

***Istoria artelor plastice în România, vol. I-II, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1970.

****Ghidul muzeelor şi colecțiilor din România*, CIMEC, Bucureşti, 2006.

Boroneanț, Vasile, *Arheologia peşterilor, minelor şi carierelor din România*, CIMEC, Bucureşti, 2000.

Brandi, Cesare, *Teoria restaurării*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1996.

Choay, Françoise, *Alegoria patrimoniului urmată de Şapte propoziții despre conceptul de autenticitate şi folosirea acestuia în practica patrimoniului istoric*, Ed. Simetria, Bucureşti, 1998.

Curinschi Vorona, Gheorghe, *Arhitectură urbanism restaurare. Discurs asupra istoriei, teoriei şi practicii restaurării monumentelor şi siturilor istorice*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1996.

Drăguț, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Bucureşti, 1976.

Florescu, Radu,. Hadrian Daicoviciu, Lucian Roşu, *Dicționar de artă veche a României, Ed. Enciclopedică,* Bucureşti, 1980.

Florescu, Radu, *Bazele muzeologiei*, Centrul de Perfecționare a Personalului din Cultură şi Artă, de Pregătire Postliceală şi Postuniversitară, Bucureşti, 1994.

Florescu, Radu, *Bazele muzeologiei. Curs universitar,* Universitatea Creştină ”Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Istorie, Bucureşti, 1999.

Hudson, Kenneth, *O istorie socială a muzeelor*, Ed. Meridiane, (Biblioteca de artă. Biografii. Memorii. Eseuri), Bucureşti, 1979.

Moisescu, Cristian, *Istoria arhitecturii din România*, vol. I, Bucureşti, 2001.

Opriş, Ioan, *Ocrotirea patrimoniului cultural. Tradiții, destin, valoare*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1986.

Opriş, Ioan, *Istoria muzeelor din România*, Ed. Museion, Bucureşti, 1994.

Opriş, Ioan, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1994.

Opriş, Ioan, Transmuseographia, Ed. Oscar Print, Bucureşti, 2000.

Oberländer-Târnoveanu, Irina, "Publicul înainte de toate". Regândirea muzeului în lumea contemporană, în *Revista Muzeelor*, 1, 1998, pp. 15–30.

Oberländer-Târnoveanu, Irina, Arheologie pentru public: un curent contemporan şi motivațiile lui, în *Istro-Pontica. Muzeul tulcean la a 50-a aniversare 1950-2000*, Tulcea, 2000, pp. 601-614.

Văduva-Poenaru, Ion (coord.), *Enciclopedia marilor personalități din istoria, ştiința şi cultura românească de-a lungul timpului*, Bucureşti, 1999-2001, 3 vol.

Legislație

Legislație culturală: http://www.cultura.ro

Ministerul Culturii, *Ghid legislativ. Arheologie*, Bucureşti, 2000.

Ministerul Culturii, *Monumente istorice. Manualul administrației publice locale*, Bucureşti, 2000.

Nistor, Sergiu, *Protecția patrimoniului cultural în România. Culegere de acte normative*, Editura Universitară "Ion Mincu", Bucureşti, 2002.

UNESCO, *Conventions and Recommendations of Unesco Concerning the Protection of the Cultural Heritage*, Paris, 1983.

Adrese Web

Motoare de căutare:

Google, http://www.google.com

Yahoo! Search, http://www.yahoo.com

Ask.com, http://ask.com

Enciclopedii:

Wikipedia, the Free Enciclopedia, http://www.wikipedia.org

Enciclopedia britanică, http://www.britannica.com/

DEX - Dicționar explicativ al limbii române, http://dex-online.ro/

Enciclopedii şi dicționare Larousse, http://www.larousse.fr/

Portaluri de patrimoniu cultural:

CIMEC - Institutul de Memorie Culturală - Portalul patrimoniului cultural din România, http://www.cimec.ro

Ministerul Culturii, http://www.cultura.ro

UNESCO - Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Ştiință şi Cultură, http://www.unesco.org

ICOM - Consiliul Internațional al Muzeelor, http://www.icom.org

ICOMOS - Consiliul Internațional al Monumentelor şi Siturilor, http://www.icomos.org

ICCROM - Centrul Internațional pentru Studiul Conservării şi Restaurării Bunurilor Culturale, http://www.iccrom.org

Consiliul Europei, http://culture.coe.int

Rețeaua europeană de patrimoniu, http://www.european-heritage.net/

Ancadrament	Cadru de piatră sau de lemn delimitând golul unei uşi sau al unei ferestre în care se fixează sistemul de închidere (uneori şi de siguranță) al acestora.
Camee	Piatră semiprețioasă, dură, uneori formată din straturi de culori diferite, gravată în relief (tehnică opusă intaliei), cu figuri sau motive decorative.
Capitel	Piesă componentă a unei coloane, reprezentând partea sa superioară, care transmite sarcinile arcadei, bolții sau arhitravei de sprijinit, celorlalte elemente constitutive.
Castru	Tabără romană întărită.
Comanditar	Persoană care cere unui creator sau unui atelier execuția unei lucrări artistice, destinată fie propriei folosințe, fie uzului unei comunități (locuințe de diferite tipuri, picturi, sculpturi, opere de artă decorativă, o biserică, o mănăstire, pictură murală sau de panou dintr-un edificiu, cărți etc.), pe care o plăteşte din banii proprii.
Ctitor	Persoană care suportă în total sau în parte cheltuielile pentru ridicarea şi înzestrarea unui aşezământ religios (biserică, mănăstire, schit) sau social (şcoală, spital, azil etc.).
Design	Domeniu de creație care contribuie la aspectul şi calitatea produsului de mare serie.
Epigrafie	Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea şi cu interpretarea inscripțiilor vechi, făcute de obicei pe piatră, metal, lemn etc.
Ex-libris	Însemn de apartenență a unei cărți la o anume bibliotecă, particulară sau publică.
Feronerie	Lucrare artistică executată din fier prin ciocănire sau prin deformare la cald, din care rezultă grilaje ornamentale, balustrade etc.
Fibulă	Accesoriu de îmbrăcăminte realizat în metal (fier, bronz, argint, aur) fiind folosită pentru prinderea sau încheierea veşmintelor.
Frescă	Procedeu tehnic folosit în pictura murală, în care pigmenții sunt amestecați cu apă şi aplicați pe un mortar de var umed (proaspăt tencuit), care îi încorporează.
Friză	Parte componentă a antablamentului, cuprinsă între arhitravă şi cornişă, de obicei împodobită cu picturi, basoreliefuri, caneluri etc. *Ornament în formă de bandă orizontală cu picturi sau reliefuri în jurul unui vas, al unei săli, al unui sarcofag etc.
Gallé	Manufactură de sticlărie şi de mobilier înființată la Nancy de

	Emile Gallé (1846-1904), renumit sticlar, ceramist şi ebenist francez, întemeietorul Şcolii de la Nancy şi reprezentant al stilului Art Nouveaux. Sticlăria opacă şi cizelată care îi poartă numele a fost intens traficată în comerțul cu antichități.
Gemă	Termen generic pentru orice fel de pietre prețioase, semiprețioase, opace.
Genealogie	Urmărire sistematică a filiației existente între membrii unei familii (marcante), făcută pentru a stabili originea şi gradul lor de înrudire
Gliptică	Arta de a grava pietre prețioase fie în profunzime *(intaglio)*, fie în relief *(camee)*.
Goblen	Tapiserie, broderie sau țesătură artistică făcută din fire colorate, reprezentând o imagine plastică.
Heraldică	Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul stemelor statelor, cu blazoanele caselor domnitoare, familiilor nobiliare etc.
Incunabul	Denumire dată primelor tipărituri europene (înainte de anul 1500) la care s-a aplicat tehnica de reproducere mecanică a cărților, prin utilizarea caracterelor mobile.
Lapidarium	Colecție de piese cioplite, întregi sau fragmentare, independente (sculpturi, pietre funerare etc.) sau cu funcție decorativă în ansamblurile arhitectonice (coloane, capiteluri, baze etc.) găsite întâmplător, descoperite în săpături arheologice sistematice sau luate din locurile lor de origine pentru a fi protejate şi adăpostite într-un spațiu special.
Litografie	Metodă de reproducere şi de multiplicare pe hârtie a textelor, desenelor, figurilor etc., prin utilizarea de negative imprimate sau desenate pe o piatră specială, calcaroasă.
Menhir	Monument megalitic plasat într-o poziție verticală cu baza îngropată în sol, construit dintr-un bloc înalt de piatră necioplită, aşezat izolat sau în grup.
Metopă	Placă de piatră sau teracotă de formă rectangulară, care în alternanță cu triglifa formează friza ordinului doric, având de obicei o decorație în relief sau pictată.
Mineralogie	Disciplină geologică fundamentală care se ocupă cu studierea structurii, caracterelor morfologice, fizice şi chimice ale mineralelor, precum şi cu modul de formare a acestora şi a asociațiilor lor naturale.
Mozaic	Procedeu tehnic specific artei murale care constă în asamblarea artistică a unor fragmente cubice sau prismatice de materiale dure, divers colorate, fixate laolaltă cu ajutorul cimentului.
Mulaj	Reproducere fidelă a unei sculpturi executată în relief, ronde-bosse, ca şi a unor părți din corpul uman obținută printr-o amprentă care formează tiparul negativ în care se toarnă pozitivul.
Necropolă	Cimitir.
Numismatică	Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu istoricul monedelor, al medaliilor vechi etc., studiind evoluția acestora din punctul de vedere al formei, al gravurii, al baterii, al circulației etc. precum şi documentele conținând date referitoare la monede.
Oologie	Parte a ornitologiei care se ocupă cu studiul ştiințific al ouălelor.
Orfevrărie	Artă manuală care pune în valoare metalele prețioase prin diferite procedee (filigran, niello, cizelură, gravare, damaschinaj etc.) şi prin încrustare de smalțuri şi pietre prețioase.
Orologerie	Studiul ceasurilor ca instrumente de măsurare a timpului.
Paleografie	Ştiință auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea

www.cimec.ro

	documentelor vechi, cu datarea şi stabilirea autenticităţii lor.
Paleontologie	Ştiinţă care se ocupă cu studiul complex al organismelor fosile animale şi vegetale.
Palimpsest	Pergament sau papirus de pe care s-a şters sau s-a ras scrierea iniţială pentru a se putea utiliza din nou şi pe care se mai văd urmele vechiului text.
Pastişă	Lucrare în care se imită maniera de lucru a unui maestru sau a unei “şcoli”.
Patină	Strat colorat depus pe piatră, marmură, bronz, prin oxidarea survenită în decursul timpului, datorată diferiţilor agenţi din natură.
Pisanie	Inscripţie sculptată în piatră, în metal, pictată etc. pe morminte, la intrarea într-o biserică, într-o clădire etc., cuprinzând o invocaţie religioasă, numele ctitorului, motivarea zidirii sau date asupra monumentului respectiv.
Pond	Greutate.
Prototip	Model care prezintă tipul original după care se efectuează sau se realizează ceva.
Regest	Nume dat în evul mediu registrului în care erau trecute în ordine cronologică actele, documentele etc. date de la aceeaşi cancelarie şi de la aceeaşi persoană (însoţite de note explicative şi de extrase din cronici)
Replică	Operă executată de artist după o altă operă proprie – din iniţiativa personală sau la cererea cuiva.
Reproducere de artă	Copie după o lucrare de artă originală (desen, pictură, sculptură etc.)
Sarcofag	Sicriu antic făcut din piatră, bronz etc.
Semnătură	Numele autorului unei opere, desenat, pictat, imprimat sau incizat în materialul specific al respectivei opere cu scopul de a-i atesta autenticitatea.
Sigilografie	Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea sigiliilor.
Tapiserie	Ţesătură manuală din lână, lână cu mătase, mătase cu fire de aur sau argint, cu decor policrom, executată pe războiul vertical sau orizontal.
Tell	Movilă artificială de pământ, de dimensiuni reduse, formată în lunci sau pe margini de terase ca rezultat al unei îndelungate locuiri pe unul şi acelaşi loc în urma unor distrugeri succesive ale unor aşezări datând din perioade istorice diferite.
Toreutică	Prelucrarea artistică a metalelor, în special a bronzului şi argintului.
Troiţă	Cruce mare de lemn sau de piatră (împodobită cu picturi, sculpturi, inscripţii şi uneori încadrată de o mică construcţie), aşezată la răspântii, pe lângă fântâni sau în locuri legate de un eveniment.
Tumul	Movilă de piatră sau pământ cu rol de a proteja un mormânt. Adesea marchează trasee de drumuri antice.
Vitraliu	Fereastră alcătuită din bucăţi de sticlă colorate sau pictate, montate într-o reţea de rame metalice.

www.cimec.ro